

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA SOCIOLOGIE, ANDRAGOGIKY A KULTURNÍ
ANTROPOLOGIE

SOCIÁLNÍ (A JINÉ) SLUŽBY PRO LIDI BEZ DOMOVA
Magisterská diplomová práce

Obor studia: Sociologie - Andragogika

Autor: Bc. Markéta Kolářová

Vedoucí práce: PhDr. Eva Klimentová, PhD.

Olomouc 2018

Prohlašuji, že jsem magisterskou diplomovou práci na téma „*Sociální služby pro lidi bez domova*“ vypracovala samostatně a uvedla v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použila.

V Olomouci dne .....

Podpis .....

Bc. Markéta Kolářová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala paní PhDr. Evě Klimentové, PhD. za odborné vedení, trpělivost a ochotu, kterou mi v průběhu vypracování diplomové práce věnovala.

Anotace

Jméno a příjmení:	<i>Bc. Markéta Kolářová</i>
Katedra:	Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie
Obor studia:	<i>Sociologie - Andragogika</i>
Obor obhajoby práce:	<i>andragogika</i>
Vedoucí práce:	<i>PhDr. Eva Klimentová, Ph.D.</i>
Rok obhajoby:	2018

Název práce:	Sociální (a jiné) služby pro lidi bez domova
Anotace práce:	<p>Cílem diplomové práce s názvem Sociální služby pro lidi bez domova je popis a porovnání sociálních služeb pro lidi bez domova v Olomouckém kraji, konkrétně v jeho pěti okresních městech a zjistit tak, jak se jednotlivá města s fenoménem bezdomovectví vyrovnávají. Práce je uvedena teoretickým vymezením základních pojmů souvisejících s bezdomovectvím a sociálními službami. Těmito pojmy jsou: bezdomovec, bezdomovectví, sociální vyloučení a chudoba. Následují kapitoly zabývající se historií bezdomovectví, příčinami bezdomovectví, bezdomovectvím v České republice, sociálními službami a komunitním plánováním v sociálních službách. Po teoretickém vymezení základních pojmů následuje praktická část práce, která podle předem určeným kritérií popisuje a následně srovnává vybrané sociální služby v jednotlivých městech, přičemž kritéria vycházejí z teoretické části práce. Výsledkem práce je dokument shromažďující informace o sociálních službách pro lidi bez domova v Olomouckém kraji, který může sloužit jako přehled sociálních služeb, nebo jako</p>

	informace pro okresní města a kraj, kterým směrem se ubírat v příštím komunitním plánování.
Klíčová slova:	Bezdomovectví, sociální služby, Olomoucký kraj, komunitní plánování sociálních služeb
Title of Thesis:	Social services (and others) for homeless people
Annotation:	The aim of thesis "Social services (and others) for homeless people" is to describe and to compare the offer of social services for homeless people in Olomouc Region, specifically in its district towns and to find out how the towns cope with the phenomenon of homelessness. The thesis is presented by a theoretical definition of basic concepts related to homelessness and social services. These concepts are: homeless, homelessness, social exclusion and poverty. The following chapters deal with the history of homelessness, the causes of homelessness, homelessness in the Czech Republic, social services and community planning in social services. After the theoretical definition of basic concepts, the practical part of the work follows, which according to the predetermined criteria describes and then compares the selected social services in individual cities. The criteria are based on the theoretical part of the thesis. The result of the work is a document gathering information on social services for homeless people in the Olomouc Region, which can serve as an overview of social services or as information for district towns and for Olomouc region which way to go in the next community planning.
1Keywords:	Homelessness, social services, Olomouc region, community planning
Počet literatury a zdrojů:	71
Rozsah práce:	89 s. (117 580 znaků s mezerami)

Obsah

Úvod.....	8
1. Definice pojmů	10
1.1 Bezdomovectví.....	10
1.2 Typologie bezdomovství	11
1.3 Bezdomovec	12
1.4 Typologie bezdomovců	14
1.5 Chudoba.....	15
1.6 Sociální vyloučení.....	16
2 Historické ukotvení bezdomovectví	18
3 Příčiny bezdomovectví.....	20
3.1 Vnější faktory	20
3.2 Vnitřní faktory	21
3.3 Ostatní dělení příčin bezdomovectví.....	22
4 Charakteristika lidí bez domova	24
5 Bezdomovectví v České republice.....	25
5.1 Legislativní pozadí bezdomovectví.....	25
5.2 Zákonná úprava bydlení	26
5.3 Statistika bezdomovectví v ČR.....	28
6 Sociální služby pro lidi bez domova	31
6.1 Prevence bezdomovectví.....	31
6.2 Sociální služby	32
6.3 Charakteristika sociálních služeb pro lidi bez domova.....	34
7 Plánování v sociálních službách	40
7.1 Sociálně demografická analýza	40
7.2 Komunitní plánování sociálních služeb	47
8 Sociální služby pro lidi bez domova v Olomouckém kraji.....	50
8.1 Sociálně demografická analýza Olomouckého kraje a jednotlivých měst	54
8.2 Sociální služby pro lidi bez domova.....	71

8.3	Přehled územní distribuce sociálních služeb	87
8.4	Komunitní plánování sociálních služeb	90
	Závěr	96
	Literatura a zdroje	97
	Seznam grafů	105
	Seznam tabulek.....	106

Úvod

Jedním ze základních práv člověka je podle Ústavy České republiky a Listiny základních práv a svobod právo na zachování lidské důstojnosti. To se ale při pohledu na lidi bez domova, které potkáváme každý den, někam vytratilo. Většina společnosti se na tyto lidi dívá skrz prsty a s předsudky. Klasickým předsudkem je například názor, že si za svou situaci mohou sami a že stejně nestojí o pomoc, která by změnila jejich životní situaci. Bezdomovectví je aktuálním sociálním fenoménem dnešní doby, se kterým se svět snaží vypořádat, ale zatím marně.

Problém bezdomovectví se ve světě objevuje již od nepaměti, ale až ve 20. století je tento sociální jev viditelnější. Změny v ekonomických a sociálních oblastech způsobily, že někteří lidé nejsou schopni nebo nemají prostředky k tomu si zajistit ani základní životní potřeby. Mnozí i přes záchrannou sociální síť státu propadnou až na samotné dno, ze kterého je těžké odrazit se, a stávají se tak bezdomovci.

Pomoc lidem bez domova či lidem ohrožených ztrátou domova řeší český právní řád poskytováním sociálních služeb, které jsou stanoveny v zákoně o sociálních službách. Konkrétně tyto služby poskytují Ministerstvo práce a sociálních věcí, obce a nestátní neziskové organizace.

Největší koncentrace lidí bez domova je ve větších městech, kde mají tito lidé větší šanci najít uplatnění, a také nabídka sociálních služeb pro lidi bez domova je ve větších městech rozmanitější. Malá města a obce ve většině případů nevykazují vysoký počet lidí bez domova a otázka bezdomovectví tak není řešena vůbec nebo jen okrajově. Proto je diplomová práce věnována tématu sociálních služeb v Olomouckém kraji, přesněji v okresních městech Olomouckého kraje.

Cílem diplomové práce je popis a porovnání sociálních služeb pro lidi bez domova v Olomouckém kraji, a to v okresních městech - v Olomouci, Přerově, Prostějově, Šumperku a v Jeseníku. Práce je rozdělena na dva hlavní celky – teoretickou a praktickou část. Teoretická část práce bude věnována základním definičním pojmům, jako je bezdomovectví, bezdomovec, chudoba a sociální vyloučení, dále se pak zaměří na příčiny bezdomovectví, historii bezdomovectví, bezdomovectví v České republice a sociální služby poskytující pomoc osobám bez domova. V praktické části budou konkrétní sociální služby poskytované na území okresních měst popsány a následně porovnávány podle předem stanovených kritérií, jako například počet obyvatel daného města k počtu poskytovatelů sociálních služeb pro osoby bez domova, nabízené služby, nebo komunitní plánování sociálních služeb. Výčet kritérií bude vyvozen z teoretické části práce. Výstupem diplomové práce bude komplexní dokument shromažďující informace o sociálních službách pro lidi bez domova v Olomouckém kraji, který může sloužit jako katalog služeb pro lidi bez domova. Následné srovnání sociálních služeb bude vypovídat o tom, jak se jednotlivá města s problematikou bezdomovectví vyrovnávají.

1. Definice pojmů

Účelem této kapitoly je vymezení základních pojmů souvisejících s bezdomovectvím, konkrétně vymezení pojmů bezdomovectví, bezdomovec, chudoba a sociální vyloučení.

1.1 Bezdomovectví

Každý, ať už laik nebo odborník, má poněkud odlišnou představu o tom, co to bezdomovectví je, a proto je důležité se pro účely této práce držet nějaké konkrétní definice. Těch existuje nepřeberné množství a bohužel žádná nedokáže pojmut fenomén bezdomovectví komplexně, každá nahlíží na bezdomovectví z pohledů jiných kritérií. V literatuře najdeme nespočet definic a typologií či kategorizací, které definice obsahují.

Mareš (1999, s. 58) uvádí, že: *„(...) bezdomovství je více než nedostatkem přístřeší a více než chudobou. Je součástí širšího procesu marginalizace založeného na neschopnosti bezdomovců participovat na způsobu života, který je standardní pro většinu populace“.*

Velmi stručnou definici nabízí Průdková a Novotný (2008, s. 10), kteří považují bezdomovectví jednoduše za způsob života bez přijatelného bydlení. V jejich definici tak hraje hlavní roli bydlení.

Oproti tomu Vágnerová (2004) hovoří o bezdomovectví jako o psychosociální kategorii, která je výsledkem sociálního propadu a postupné rezignace, kde rozhodující není přítomnost či nepřítomnost bydlení, ale styl života.

Hradečtí (1996, s. 27) poukazují na fakt, že jakákoliv definice, která se omezuje pouze na absenci bydlení či styl života, kterým mají na mysli neřešení problémů a přijímání pomoci od druhých, je v podstatě nepřesná a nedostatečná, protože vylučuje někoho, kdo je jakkoli marginální a zároveň zahrne všechny služby na sociálním poli. Hradečtí (1996, s. 73) tak vnímají

bezdomovectví jako „*kontinuum důrazů, jako součást sociálního procesu, jako věc individuálního výběru, ale také jako důsledek sociálních a ekonomických sil.*“

Bezdomovectví není v prostředí České republiky nijak systematicky ani legislativně definováno. Zákon se zmiňuje pouze o pojmu bezdomovec, o kterém bude řeč později.

Pro účely této práce se budu držet definice od Průdkové a Novotného (2008, s. 10), kteří považují bezdomovectví za způsob života bez přijatelného bydlení bez ohledu na styl života. Hlavním aspektem bezdomovectví je pro tuto práci tedy absence bydlení, přístřeší.

1.2 Typologie bezdomovství

Nejznámější a poměrně zažitou typologií bezdomovství v českém prostředí je od Hradeckých (1996, s. 27 - 28), která rozlišuje bezdomovectví zjevné, skryté a potenciální. Zjevné bezdomovectví je charakterizováno osobami žijícími na ulici, zanedbaným vzhledem, využívajícími sociální služby. Jedná se o nejviditelnější podobu bezdomovectví. Oproti tomu bezdomovectví skryté je poměrně špatně identifikovatelné, protože tito lidé své problémy skrývají, chodí čistě upraveni atd. Skryté bezdomovectví je bezdomovectvím nazváno proto, že tito lidé nemají žádné oficiální bydlení. Nepřespávají tak na ulici, ale například u známých, v ubytovnách nebo v noclehárnách. Potenciálním bezdomovectvím nazýváme ty případy, kdy se osoby brání pomoci od příslušných institucí, mající střechu nad hlavou, ale jejichž přebývání je nejisté, tzn., že přebývají v holobytech, zchátralých obydlích, podnájmech atd. Dále sem spadají i osoby, které čeká propuštění z různých institucí – mladí lidé opouštějící ústavní péči, osoby po odpykání výkonu trestu, osoby propuštěné z dlouhodobého léčení apod.

Jinou uznávanou typologií je mezinárodní bezdomovecká typologie ETHOS vytvořená organizací *European Federation of National Organizations Working*

with the Homeless, která je na rozdíl od předchozí typologie poněkud obsáhlejší. Ta zahrnuje čtyři kategorie bezdomovectví. Jsou jimi osoby bez střechy nad hlavou, osoby bez bytu, osoby v nejistém bydlení a osoby v nevyhovujícím bydlení. Tato typologie byla předlohou pro vytvoření rozšiřující typologie přizpůsobenou na podmínky České republiky, která obsahuje 12 kategorií. Ty jsou následující (Hradecký, 2007):

- 1) Osoby přežívající venku
- 2) Osoby v noclehárně
- 3) Osoby v ubytovnách pro bezdomovce
- 4) Osoby v pobytových zařízeních pro ženy
- 5) Osoby v ubytovnách pro imigranty
- 6) Osoby před opuštěním instituce
- 7) Uživatelé dlouhodobější podpory
- 8) Osoby žijící v nejistém bydlení
- 9) Osoby ohrožené vystěhováním
- 10) Osoby ohrožené domácím násilím
- 11) Osoby žijící v provizorních a neobvyklých stavbách
- 12) Osoby žijící v přelidněném bytě.

V tomto případě přechází typologie bezdomovectví od organizace ETHOS spíše do typologie bezdomovců, o kterých bude zmínka v následující kapitole, a dělicí čára mezi pojmy bezdomovectví a bezdomovec není v tomto případě úplně jasná.

1.3 Bezdomovec

Když se řekne bezdomovec, ve většině lidí vyvolává tento pojem stejný či podobný stereotypní obraz člověka – zanedbaný, špinavý tulák, co se potlouká po ulicích, žebrá nebo spí na veřejných místech.

Stejně jako nenajdeme jednotnou definici pojmu bezdomovectví, tak ani pojmu bezdomovec. Některé definice zdůrazňují skutečnost, že *„se osoba ocitla bez přístřeší a bez finančních prostředků nutných k jeho zajištění (stejně jako k zajištění dalších základních potřeb), a tím zdůrazňují roli trhu s byty a bytové politiky. Jiné se zaměřují na neexistenci sociálních vazeb, čímž podtrhují fakt sociálního vyloučení ze společnosti. Z obou forem definic nicméně vyplývá, že hlavním důvodem tohoto extrémního sociálního vyloučení je chudoba“* (Obadalová, 2001, s. 38).

„Bezdomovec je člověk, kterého z různých důvodů postihlo společenské vyloučení a ztráta bydlení nebo který je touto ztrátou ohrožen, žije na veřejných místech či v neadekvátních, anebo nejistých bytových podmínkách“ (Průdková, Novotný, 2008, s. 10). Autoři poukazují na důležitost slova domov v pojmu bezdomovec. Nejde tedy jen o to, že člověk nemá střechu nad hlavou, ale nemá žádné zázemí, místo, kde by se cítil v bezpečí, místo, ke kterému se vážou emoce jako spokojenost, štěstí nebo láska. (Průdková & Novotný, 2008, s. 10).

Matoušek (2003, s. 34) charakterizuje bezdomovce jako *„osoby žijící bez stálého bydlení a obvykle i bez stálého zaměstnání, odříznuti od zdrojů, které jsou běžně dostupné jiným občanům (včetně systému sociální podpory). Nejširší v Evropě užívaná definice zahrnuje vedle osob bez střechy nad hlavou i osoby žijící v nedůstojných podmínkách, v ústavech a sociálních zařízeních, osoby, které nemají vlastní bydlení, a osoby, jimž hrozí ztráta bydlení (protože kupř. neplatí nájem)“*.

Setkat se můžeme i s pojmem chronický bezdomovec. Vágnerová, Csémy a Marek (2013, s. 9) chápou chronické bezdomovectví jako *„syndrom komplexního sociálního selhání, které se projevuje neschopností akceptovat a zvládat běžné společenské požadavky. Obvykle je spojeno s mnoha dílčími problémy, které jsou podmíněny interakcí znevýhodňujících dispozic a nepříznivé životní zkušenosti, resp. kumulací subjektivně těžko zoládnutelných zátěží“*.

Některé organizace, které pracují s lidmi bez domova, používají univerzální definici organizace FEANTSA, která chápe bezdomovce jako ty, „kteří nejsou schopni získat vlastní, trvalé a přiměřené obydlí, nebo si nejsou schopni takové obydlí udržet kvůli nedostatku finančních prostředků nebo jiným sociálním bariérám“ (Štěchová, 2008, s. 21).

Česká legislativa nahlíží na bezdomovce pouze jako na osobu bez státní příslušnosti (Česko, 2013, § 5).

Pro účely této práce se budu držet definice organizace FEANTSA, tedy že bezdomovci jsou lidé, kteří nejsou schopni získat vlastní, přiměřené a trvalé obydlí, nebo nejsou schopni si takové obydlí udržet. Stejně jako u definice bezdomovectví, i zde hraje hlavní roli bydlení, a ne životní styl (Štěchová, 2008, s. 21).

1.4 Typologie bezdomovců

Klasifikace vytvořená organizací *National Alliance to End Homelessness* (2012) je poněkud odlišná od klasifikace bezdomovectví v českém prostředí, protože vychází z definice legislativy USA, která definuje pojem bezdomovec poměrně přesně, a to z důvodu cílené pomoci jednotlivým osobám bez domova. Na rozdíl od předchozích typologií věnuje zvláštní pozornost rodinám s dětmi a obětem domácího násilí, ale není zde zahrnuta kategorie osob ohrožených ztrátou bydlení (potenciální bezdomovectví). Klasifikace tak rozlišuje čtyři typy bezdomovců (Kliment & Dočekal, 2016, s. 23):

- 1) Lidé žijící na místech, která nejsou určena k bydlení, v přechodném bydlení, v nouzových příbytcích nebo lidé opouštějící instituce, kam z takového prostředí vstupovali.
- 2) Lidé, kteří ztratí místo, kde přespávali a nejsou schopni či nemají dostatek prostředků nebo podpůrných sítí pro zajištění bydlení.

- 3) Rodiny s dětmi a nezaopatřenou mládeží s nejistou situací týkající se bydlení.
- 4) Lidé utíkající před domácím násilím, sexuálními útoky a jinými situacemi spojenými s násilím, kteří nemají jiné bydliště ani dostatek prostředků nebo podpůrných sítí pro zajištění bydlení.

Z hlediska přístupu k sociálním službám můžeme rozdělit osoby bez domova na ty, které služby využívají, a na ty, které je striktně odmítají. Osoby bez domova využívající sociální služby přitom můžeme rozdělit do tří kategorií (Pěnkava, 2002):

- 1) Bezdomovci využívající pouze jednorázovou pomoc a krizovou intervenci, jedná se o bezdomovce, kteří se nachází pouze v dočasné krizi a jejich problémy se jim podaří vyřešit.
- 2) Bezdomovci využívající krátkodobou a střednědobou pomoc, kteří svou situaci řeší opakovaně a v případě neúspěchu mají sklony k rezignaci.
- 3) Rezignovaní bezdomovci, kteří svou situaci neřeší a soustředí se pouze na uspokojení svých fyziologických potřeb. Tito jedinci využívají sociálních služeb, kde není třeba se aktivně zapojit.

V předchozí kapitole jsem předložila výčet definicí pojmů bezdomovec a bezdomovectví a upřesnila, jaká definice bude užívána pro účel této práce. Následuje vymezení pojmů chudoba a sociální vyloučení, které s bezdomovectvím úzce souvisí.

1.5 Chudoba

S bezdomovectvím je úzce spjata chudoba, je to jeden z hlavních důsledků chudoby (někdy je příčinou). Zní to jako stále omílaná fráze, ale ani chudoba nemá jedinou „správnou“ definici, neexistuje ani jeden obecně přijatý způsob měření chudoby. Krebs (2005, s. 104) popisuje chudobu jako stav, kdy nemá

jedinec k dispozici důstojné podmínky k životu, nemůže plně uspokojit své životní potřeby. Uspokojování životních potřeb je podle něj jedincům ocitajícím se v chudobě upřeno.

Sociologie se na chudobu dívá dvěma různými pohledy. Rozlišuje chudobu relativní a chudobu absolutní. Absolutní chudoba je založena na představě existenčního životního minima. Tím jsou myšleny podmínky, které musí být splněny k zachování fyzicky zdravé existence jedince. Standardy pro existenční životní minimum jsou pro celý svět více méně stejné, proto klesne-li kterákoliv osoba pod tento standard, žije v chudobě. Relativní chudoba se potom vztahuje k celkovému životnímu standardu, který v dané společnosti převládá (Giddens, 2013, s. 441-443).

Chudobu lze rovněž členit na objektivní a subjektivní. Zatímco subjektivní pojetí je založeno na hodnocení z perspektivy jedince, objektivní pojetí chudoby je lze chápat jako pomyslnou hranici (většinou danou státem), která rozlišuje jedince na chudé a ty ostatní (Kliment & Dočekal, 2016, s. 27).

Nedostatek prostředků k důstojnému přežití (neboli chudoba) je jedním z charakteristických rysů lidí bez domova.

1.6 Sociální vyloučení

Bezdomovectví a chudoba jsou dále úzce spojeny s pojmem sociální vyloučení neboli sociální exkluze. V některých případech bývají pojmy chudoba a sociální vyloučení považovány za synonyma, ale ne vždy se zcela překrývají. Podle Klimenta a Dočekala (2016, s. 29) v sobě chudoba obsahuje předpoklad, že společenské bohatství je nerovnoměrně rozdělováno, zatímco sociální vyloučení se týká koheze společnosti a to tak, že jednotlivé společenské vazby jsou oslabeny a jedinci či skupiny s takto oslabenými vazbami se dostávají na okraj společnosti.

Na sociální exkluzi je možno nahlížet jako na proces (vylučování), nebo jako na stav (vyloučení). Hradečtí (1996, s. 19) uvádí, že pojem společenské vyloučení je procesem, ve kterém jsou určité skupiny osob vytěsňovány na okraj společnosti a zároveň jsou tak vyloučeny z možných životních příležitostí, přičemž tou nejzranitelnější skupinou jsou osoby zdravotně či sociálně handicapované. Bezdomovectví pak chápou jako extrémní formu sociálního vyloučení. Jako na proces na ni nahlíží i Mareš a Sirovátka (2008, s. 273), kteří uvádí, že sociální exkluze je dnes chápána jako proces, který jedince zbavuje práv i povinností spojených s jeho členstvím ve společnosti. Pokud je na sociální exkluzi nahlíženo jako na stav, znamená to, že jedinci na společenském, politickém a ekonomickém životě neparticipují (na rozdíl od procesu, kdy je jim v participaci bráněno).

Sociální vyloučení Mareš (2000, s. 287) rozděluje do několika dimenzí a uvažuje tak o ekonomickém vyloučení, politickém vyloučení, sociálním vyloučení v užším slova smyslu a kulturním vyloučení. Ekonomické vyloučení je zejména marginalizací na trhu práce a nezaměstnaností, politické vyloučení je vyloučením z vlivu na společnost a tím pádem i na vlastní osud, sociální vyloučením v užším slova smyslu se rozumí bránění sdílet určité sociální statusy a instituce, kulturní vyloučení je potom odepření práva participovat na kultuře společnosti a sdílet její kulturní kapitál.

První kapitola vymezila nezbytné teoretické pojmy související s bezdomovectvím. Následovat bude krátký výklad historie bezdomovectví, který ukáže, proč je bezdomovectví v České republice sociálním problémem až v posledních 30 letech, i když se objevuje už ve starověku.

2 Historické ukotvení bezdomovectví

Bezdomovectví není sociální jev, který by přicházel až s moderní dobou, ale v určitých podobách se vyskytoval už od dávných dob. Nutno podotknout, že i když se bezdomovectví objevuje ve společnosti od nepaměti a sociální péče o lidi bez domova se s vývojem lidstva zdokonaluje, tak to neznamená, že by problém bezdomovectví byl vyřešen úplně. Ve všech historických epochách existovali jedinci, kteří byli vyloučeni na okraj společnosti, ne vždy jim ale byla věnována náležitá sociální péče.

Ve starověku i středověku byli jedinci odkázáni pouze na své bližní a rodiny, v horším případě byli ponecháni vlastnímu osudu. Ve středověku už se ale ukazuje náznak péče o chudé, kterou zajišťovaly především církevní organizace. Významným mezníkem ve vývoji k přístupu o chudé a jinak potřebné bylo období reformace a s ní spojený protestantský princip pomoci. Ten spočíval v podpoře těch, kteří z různých důvodů nemohou pracovat, a zajištění jejich základních životních potřeb. Dalším významným mezníkem je vznik domovského práva, které ukládalo obcím povinnost postarat se o osoby do ní příslušející. V období průmyslové revoluce se do řešení sociálních problémů vložil stát, který se stal garantem pomoci a odpovědnosti za péči o potřebné (Průdková & Novotný, 2008, s. 28 - 30).

Podle Pěnkavy (2013, s. 339) se názory na bezdomovectví v 19. století sjednocovaly v tom, že se jedná o problém, za který má odpovědnost pouze jeho nositel. Podpora se lidem bez domova v tomto období tedy dostávala spíše od dobrovolných organizací nebo chudobinců.

Jako sociální problém je bezdomovectví chápáno až od 50. let 20. století. V českých zemích byl vývoj bezdomovectví značně ovlivněn po roce 1948 nástupem komunistického režimu, kdy měl tento jev převážně latentní podobu, většinová společnost žila v představě, že problémové osoby existují,

ale v naprosto zanedbatelném množství. Tato představa byla navozena socialistickým režimem, kde důležitou roli sehrávala plná zaměstnanost a mnoho pracovních míst pro nízkokvalifikované bylo doplněno možností ubytování na podnikových ubytovnách. Nezaměstnaní potom byli režimem nuceni přebývat v nátlakových zařízeních (Pěnkava, 2013, s. 340).

Důležitý zlom nastal na počátku 90. let 20. století, který s sebou přinesl mnoho politických a společenských změn. Náhle se objevil fenomén bezdomovectví ve viditelné podobě, k čemuž přispělo zrušení trestnosti příživnictví, zánik pracovních míst, amnestie vězňů v lednu 1990 a rozpad velkých podniků a s tím související rušení podnikových ubytoven. Tyto faktory tak výrazně ovlivnily podobu bezdomovectví tak, jak ji známe dnes. Změna politického režimu ale přinesla i možnost svobodně se sdružovat a rozvíjet veřejně prospěšné aktivity a od roku 1990 se tak začaly spontánně utvářet první sociální služby pro lidi bez domova. Pro vývoj sociálních služeb určených lidem bez domova je typickým jevem, že vyrůstají z křesťanského prostředí nebo jsou to přímo organizace založené jako církevní právnické osoby (Hradecký, 2012).

3 Příčiny bezdomovectví

Na vzniku bezdomovectví se podílí nespočet faktorů, tyto příčiny jsou velmi různorodé a individuální. Neexistuje tedy jedna hlavní příčina, která by vždy a ve všech případech vedla ke ztrátě domova, člověkem bez domova se stává ten, na kterého ve stejný čas působí kombinace nejrůznějších faktorů, které k tomuto stavu vedou. Štěchová (2009) uvádí, že souběžný výskyt několika faktorů zvyšuje výskyt bezdomovství a vzniká tak ohrožující spirála problémů. Příčiny bezdomovectví jsou jedním z nejčastěji zkoumaných oblastí bezdomovectví. Důvod je prostý – zjištění příčin tohoto jevu má napomáhat k jeho řešení či dokonce prevenci.

Jistým problémem je skutečnost, že je obtížné rozlišit, co je příčinou a co je následkem bezdomovectví.

Základní rozdělení příčin bezdomovectví je dělení na příčiny vnitřní a příčiny vnější. Takovéto rozdělení příčin se používá v našich podmínkách (myšleno v České republice).

3.1 Vnější faktory

Vnější faktory bývají nazývány také jako objektivní, strukturální, vnitřní faktory jako subjektivní. Průdková a Novotný (2008, s. 15) pokládají objektivní příčiny za výsledek interakce ekonomicko-politické situace země a společenského klimatu. Vnější faktory ovlivňuje především sociální politika státu a jeho zákonodárství, příkladem jsou nezaměstnanost, finanční nedostupnost bydlení, chudoba, nedostatečné zabezpečení ve stáří a nemoci atd. Do objektivních faktorů můžeme zařadit také institucionální příčiny, a to zejména propuštění z vězeňského pobytu nebo propuštění mládeže z ústavní výchovy. Ani jedna skupina (propuštění vězňů a mládež propuštěná z ústavní výchovy) není dostatečně připravována na samostatný život.

3.2 Vnitřní faktory

Vnitřní faktory jsou takové, které se soustředí na jednotlivce. Tyto subjektivní faktory můžeme ještě rozdělit do čtyř skupin faktorů (Hradečtí, 1996, s. 33):

1) Materiální faktory

- Nízký příjem,
- Ztráta zaměstnání,
- Ztráta bydlení,
- Zadluženost.

2) Vztahové faktory

- Manželské konflikty,
- Nefunkční rodina,
- Absence rodinného zázemí,
- Narušené vztahy.

3) Osobnostní faktory

- Tělesná či duševní choroba,
- Charakterové vlastnosti, nezralost jedince,
- Poruchy osobnosti,
- Prožitá traumata.

4) Institucionální faktory

- Propuštění po výkonu trestu, propuštění z ústavní péče nebo zdravotnického zařízení

Na příčinách bezdomovectví můžeme vidět, jak i zdánlivé maličkosti mohou přispět k tomu, že se jedinec octne bez střechy nad hlavou. I když existují různá dělení příčin bezdomovectví, tak jednotlivé příčiny jsou většinou stejné.

3.3 Ostatní dělení příčin bezdomovectví

S jiným dělením příčin bezdomovství přišli Strnad, Hotovcová a Marek (2012, s. 19), kteří rozlišují příčiny primární, sekundární a terciární. Primární příčiny nejsou ze strany bezdomovce ovlivnitelné. Lidé bez domova mají tendenci se zabývat právě primárními příčinami, ale nejsou schopni si uvědomit, proč vlastně na ulici zůstávají. Primární příčinou tak může být například rozvod, ztráta zaměstnání a s tím spojená neschopnost platit účty a poplatky za bydlení. Sekundární příčiny bezdomovce v nastalé situaci udržují, mnohdy jsou ovlivnitelné, ale je potřeba, aby si tyto příčiny jedinec uvědomoval. Terciální příčiny jedince do bezdomovství neustále navracejí a vytváří tak opakující se cyklus ztráty a získávání.

Jiné příčiny bezdomovství uvádí ve své studii Fitzpatricková (2004). Těmi jsou:

- Chudoba a nezaměstnanost jako klíčové faktory
- Sexuální a psychické zneužívání v dětství nebo v dospívání
- Rodinné konflikty a rozvraty
- Delikventní chování
- Zkušenost s pobytem ve vězení
- Dluhy, hypotéky, nezaplacené zájmy
- Sousedské neshody
- Zneužívání alkoholu a drog
- Vyloučení ze školy, nízká kvalifikace
- Psychické poruchy.

Obecně se dá říct, že příčin bezdomovectví je spousta, stačí jedna nepříjemná životní událost, na kterou se navazují další a vzniká tak spirála faktorů, které z jedince dokáží udělat bezdomovce (Štěchová, 2009). Pro sociálního pracovníka je nezbytné znát příčinu toho, proč se jedinec ocitl bez přístřeší, aby mohl svou prací tomuto problému u jiných předcházet. Pokud ale pracuje

s člověkem, který již se ocitl bez přístřeší, je pro něj důležitější znát příčinu toho, proč na ulici zůstává, než znát příčinu toho, proč se na ulici ocitl (Marek, Strnad & Hotovcová, 2012, s. 18 – 19).

4 Charakteristika lidí bez domova

Z výzkumů, českých i zahraničních, které se zaměřují na lidi bez domova, lze odvodit jisté charakteristiky těchto jedinců. Průdková a Novotný (2008, s. 17 - 22) uvádí několik základních charakteristik. První z nich ukazuje na to, že většina bezdomovců je v produktivním věku. To podle nich souvisí s tím, že většina bezdomovců umírá díky jejich životnímu stylu. Nezanedbatelnou část ale tvoří mladí bezdomovci, to jsou většinou mladí lidé, kteří buď utekli od rodin, nebo odešli z ústavní péče. Další zjevnou charakteristikou je rodinný stav. Největší počet tvoří lidé bez domova tvoří lidé, kteří nikdy nevstoupili do manželského svazku nebo jsou naopak rozvedení. Také vzdělání je jedním z ukazatelů, samozřejmě mezi lidmi bez domova najdeme různé úrovně vzdělání, převažuje ale absolvování pouze základní školy nebo vyučení. V případě zaměstnanosti tvoří opět největší skupinu nezaměstnaní, pokud jsou zaměstnaní, tak se většinou jedná o nelegální práci či o příležitostnou práci. Co se týče zdravotního stavu lidí bez domova, tak výzkumy ukazují, že jejich zdraví je daleko křehčí a nestálější v porovnání se zbytkem obyvatelstva. S tím souvisí i duševní zdraví, které je u bezdomovců velmi oslabeno. Duševní nemoci jsou důsledkem i příčinou bezdomovectví. Poslední uváděnou charakteristikou je kriminalita bezdomovců. Mezi bezdomovci najdeme jak osoby, které část života strávily za mřížemi, tak osoby, jejichž strategií k přežití na ulici jsou drobné krádeže.

Jak příčiny bezdomovectví, tak charakteristika osob bez domova nám ukazují, že mezi lidmi bez domova můžeme najít širokou škálu osob, kteří se na ulici ocitli z různých důvodů. Je třeba tedy ke každému přistupovat individuálně v závislosti na jeho osobnostních charakteristikách.

5 Bezdomovectví v České republice

Další kapitola se bude zabývat bezdomovectvím v České republice. Historii bezdomovectví v České republice již byla věnována jiná kapitola, takže zde se se zaměřím na legislativní ukotvení bezdomovectví, dále na zákonnou úpravu bydlení a následovat bude statistika bezdomovectví v České republice.

5.1 Legislativní pozadí bezdomovectví

Jak už bylo zmíněno v první kapitole, legislativa České republiky chápe bezdomovce i nadále pouze jako osobu bez státní příslušnosti, tím pádem bychom si podle ní mohli vyložit to, že bezdomovci u nás de facto neexistují.

Zákon o sociálních službách 108/2006, Sb., ve znění pozdějších předpisů používá pojem „osoba bez přístřeší“, která je vymezena jako osoba v nepříznivé životní situaci spojené se ztrátou bydlení.

Nejdůležitějšími právními normami, které upravují poskytování pomoci osobám bez domova v České republice, jsou zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů. Zákon o sociálních službách je de facto jediným zákonem, který se nějak dotýká problematiky bezdomovectví, upravuje podmínky pro poskytování pomoci a podpory osobám bez domova. Zákon o sociálních službách (Česko, 2006a) konkrétně zahrnuje sociální poradenství, služby sociální péče a sociální prevenci. Pro osoby bez domova jsou určeny služby sociální prevence, konkrétně služby poskytované v azylových domech, noclehárnách, nízkoprahových denních centrech, domech na půli cesty, služby sociální rehabilitace a terénní programy. Zákon o pomoci v hmotné (Česko, 2006b) nouzi zahrnuje příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení a mimořádnou okamžitou pomoc. Zákon o životním a existenčním (Česko, 2006c) minimu

stanovuje hranice jako nezbytné k přežití. V české legislativě ale dodnes neexistuje zákon o bezdomovectví. „Legislativa má obrovský význam, protože všechny kroky vedoucí k potírání bezdomovectví (bezdomovectví, ne bezdomovců!) musejí vycházet z platných právních předpisů. Na základě zákona o bezdomovectví mohou orgány samosprávy převzít odpovědnost za řešení tohoto problému v regionech. (...) Záchrannou sociální sítí řada, ne-li většina bezdomovců propadne. Dosud se o tyto osoby starají bezvýhradně nestátní neziskové organizace“ (Průdková & Novotný, 2008, s. 37). Kromě toho, že bezdomovectví nemá v České republice žádné právní ukotvení, tak nemá ani jedinou instituci (ani žádné oddělení na Ministerstvu práce a sociálních věcí), která by se bezdomovectvím přímo zabývala. Při tvorbě politik souvisejících s prevencí a řešením bezdomovectví hrají důležitou roli především ústřední orgány státní správy, obce a kraje v samostatné a přenesené působnosti, Úřad práce ČR, poskytovatelé a zaměstnanci sociálních služeb, charitativní, církevní a dobrovolnické organizace, poskytovatelé a zaměstnanci zdravotních služeb, probační a mediační služba, Policie ČR, obecní a městská policie (ÚV ČR, 2013).

V Listině základních práv a svobod (Česko, 1993) také můžeme najít pár odstavců, které jsou sice obecné, ale v praxi bychom je na bezdomovectví mohli aplikovat. Jedná se o dokument, který pojednává o deklarování přirozených základních práv a svobod člověka, která jsou neopominutelná pro všechny. Konkrétně v souvislosti s bezdomovectvím je v Listině základních práv a svobod upraveno právo na pomoc v hmotné nouzi (více v kapitole Zákonná úprava bydlení).

5.2 Zákonná úprava bydlení

Právo na bydlení není explicitně stanoveno Ústavou ČR ani žádným jiným zákonem, přesto ale v Listině základních práv a svobod (Česko, 1993) najdeme článek odkazující na pomoc těm, kdo jsou v hmotné nouzi, aby tak bylo

zajištěno splnění základních životních podmínek, za které můžeme bydlení považovat. „Každý, kdo je v hmotné nouzi, má právo na takovou pomoc, která je nezbytná pro zajištění základních životních podmínek“ (Česko, 1993, čl. 30, odst. 2).

Na mezinárodní úrovni je právo na bydlení součástí práva na přiměřenou životní úroveň jednotlivce a jeho rodinu, které zahrnuje dostatečnou výživu, šatstvo a byt. Toto právo je součástí Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech, jehož je Česká republika smluvním státem a zavazuje se tak k odpovídajícím krokům uskutečňujícím toto právo (OSN, 1966, čl. 11, odst. 1).

Dále existuje řada státních opatření na podporu bydlení, která ale právo na bydlení také nezaručují a je třeba splnit určité podmínky. Mezi tato státní opatření patří dotace obcím a vlastníkům domů, dále je to pak dávka státní sociální podpory, kterou je příspěvek na bydlení a dávka pomoci v hmotné nouzi, kterou je doplatek na bydlení. Dávka státní sociální podpory je ale pro lidi bez domova (bydlící v azylových domech, ubytovnách nebo v podnájemním bydlení) těžce dosažitelná, protože podmínkou pro získání této podpory je nutné mít trvalé bydliště nebo standardní nájemní smlouvu. Naopak doplatek na bydlení může být poskytován i osobám bez hlášení trvalého pobytu, tzn. osobám v podnájmu, ubytovnách, noclehárnách a jiných pobytových zařízeních (Česko, 2006b).

V České republice dosud neexistuje ani právní úprava tzv. sociálního bydlení, které by upravilo postavení státu a obcí v oblasti bytové politiky ke vztahu k osobám ohroženým sociálním vyloučením včetně bezdomovců. Z tohoto důvodu existují rozdíly v tom, jak je sociální bydlení lokálně chápáno z hlediska rozsahu i obsahu. Existence sociálního bydlení tak závisí pouze na rozhodnutí obce (ÚV ČR, 2013).

S neexistující legislativní úpravou sociálního bydlení souvisí i problematika ubytoven, která je vlajkovou lodí obchodu s chudobou. V posledních letech dochází k nárůstu počtu osob, které z různých důvodů nebydlí v nájemních bytech a využívají k dlouhodobému bydlení ubytovací zařízení (především ubytovny). Charakteristickým znakem bydlení v ubytovacím zařízení je nižší právní ochrana, tzn., že se jedná většinou o krátkodobé smlouvy s možností okamžitého vypovězení. Na druhou stranu toto bydlení poskytuje jeho uživatelům značnou svobodu než například bydlení v azylovém domě, které vyžaduje určitá pravidla. Proč jsou ale ubytovny nazývány jako byznys s chudobou? Většina obyvatel ubytoven jsou sociálně slabší, ale majitelé ubytoven se nemusí obávat, že by nedostali zaplacené. Sociálně slabším stát přispívá doplatkem na bydlení, který velmi často posílá příslušný úřad práce přímo na účet majitele ubytovny. Úřad práce tak vyplatí doplatek na bydlení, který je vypočten z částky, kterou si ubytovna uvede v ubytovací smlouvě. Majitelé ubytoven ale mnohdy požadují částky, které se ve finále vyrovnají měsíčnímu nájemnému bytu I. kategorie. Nájemníci jsou ale na tomto ubytování většinou závislí, protože většina z nich není schopna získat nebo si udržet bydlení v nájemních bytech. Důvodem bývají finanční zadlužení nebo problémy s dodržováním povinností vyplývajících z nájemní smlouvy (MMR ČR, 2012).

5.3 Statistika bezdomovectví v ČR

Podle posledního výzkumu z roku 2015 Ministerstva práce a sociálních věcí se odhaduje počet lidí bez domova v České republice na téměř 68,5 tisíce osob, počet osob ohrožených ztrátou bydlení je téměř dvojnásobný (MPSV ČR, 2013). Získat přesná data o lidech bez domova je téměř nemožné, většinou se jedná spíše o odhady, a to z důvodů již výše zmíněných, jako například to, že existuje bezdomovectví skryté a potenciální. I přesto se ale Český statistický

úřad v roce 2011 v rámci Sčítání lidu, domů a bytů pokusil společně se Sdružením azylových domů v ČR a Asociací poskytovatelů sociálních služeb ČR o sečtení lidí bez domova na území České republiky. Je ale důležité podotknout, že se jedná o data o lidech bez domova, kteří využívají sociální služby – sčítalo se tedy pouze v azylových domech, nízkoprahových denních centrech, noclehárnách a domech na půli cesty. Cílem tohoto výzkumu totiž nebylo získat data o celkovém počtu bezdomovců v ČR, ale získat informace o lidech, kteří potřebují pomoc a stojí o ni. Získaná data mají sloužit jak státu, tak organizacím, které lidem bez domova nabízejí pomoc. Mimo jiné mají sloužit také k plánování sociálních služeb či různých projektů a programů týkajících se lidí bez domova. Sčítací komisaři v ubytovacích zařízeních sesbírali data od více než 11 000 lidí (což je ale jen jedna šestina z odhadovaného celkového počtu lidí bez domova v České republice). Nejvíce lidí bez domova bylo sečteno v Moravskoslezském kraji, na druhém místě bylo hlavní město Praha. Ve sčítání jednoznačně převládal počet mužů, kteří tvoří téměř 80 % většinu, jejichž rodinný stav byl ve většině případů svobodný či rozvedený. Z pohledu vzdělanosti tvoří největší skupinu lidé se středním vzděláním bez maturity nebo s výučním listem (47,2 %), druhou nejpočetnější skupinu pak lidé se základním vzděláním (28,5 %) (ČSÚ ČR, 2011).

Podle FEANTSA dosahuje bezdomovectví ve srovnání s minulostí rekordních čísel v téměř všech evropských státech. Ačkoliv je definice FEANTSA pro měření bezdomovectví hojně používaná, stále neexistuje jednotná definice, takže metodologie a statistiky výzkumů týkajících se bezdomovectví se v zemích Evropy liší, tím pádem není možné výsledky výzkumů mezinárodně porovnat. To vysvětluje i skutečnost, že Česká republika je uváděna jako země s vysokým výskytem bezdomovectví. Vysoká míra bezdomovectví je zapříčiněna použitím širší definice bezdomovectví. I přes neporovnatelnost dat lze z výzkumů vyčíst, že počet lidí bez domova v evropských

společnostech stoupá a největším problémem se zdá být dostupnost bydlení (FEANTSA, 2017).

6 Sociální služby pro lidi bez domova

Předchozí kapitoly se zabývaly definováním pojmů bezdomovectví a bezdomovec, historií a příčinám bezdomovectví, charakteristikou lidí bez domova a bezdomovectví v České republice. Nyní se budu věnovat tomu, jaké formy pomoci jsou lidem bez domova nabízeny. Ještě předtím se ale zmíním o prevenci bezdomovectví, které předchází pomoci lidem, kteří se již na ulici ocitli.

6.1 Prevence bezdomovectví

Společnost poskytuje lidem bez domova, respektive lidem ohroženým ztrátou domova pomoc, která se projevuje různými formami. Prevencí obecně se rozumí předcházení, včasná ochrana před nežádoucím stavem, v tomto případě bezdomovectví (NUV, 2014).

Hradecký (2012, s. 27) rozlišuje tři formy prevence, a to primární, sekundární a terciární. Primární prevencí se rozumí již zmíněné předcházení nežádoucímu stavu, omezení činitelů vedoucích k bezdomovectví, cílené působení na širokou veřejnost. Mezi primárně preventivní opatření řadíme podporu samostatnosti jedinců, zodpovědnosti a poznání přirozených sociálních kontaktů, hospodaření s penězi atd. Primární prevence je cílena na celou společnost, ale i na jedince, kteří jsou ohroženi sociálním vyloučením.

Sekundární prevence je zaměřena na jedince, kteří mohou být v budoucnosti ohroženi bezdomovectvím, ale hrozba ještě není akutní. Sekundární prevence je zaměřena především na osoby před výstupem z věznice, na osoby před opuštěním ústavní péče, osoby před opuštěním zdravotnických zařízení a na dlouhodobě nezaměstnané (Hradecký, 2012, s 27).

Terciární prevence představuje pomoc a podporu těm, kteří přišli o bydlení, ale neskončili na ulici. Společným znakem je vysoká zadluženost a dlouhodobá neschopnost tyto dluhy splácet. Jedná se především o domácnosti

dlouhodobě nezaměstnaných, domácnosti neúplných rodin s nezaopatřenými dětmi a domácnosti seniorů, kteří žijí osaměle v bytech, jejichž náklady nejsou schopni pokrýt (Hradecký, 2012, s. 27).

Stejné chápání tří stupňů prevence mají i Hotovcová, Strnad a Marek (2012, s. 144), ale můžeme se setkat i s jiným chápáním. Kliment a Dočekal (2016, s. 65) se shodují s autory v chápání primární prevence, sekundární prevenci už ale chápou jako pomoc jedincům, kteří se bezdomovci již stali, ale jsou ochotni a motivováni změnit svou životní situaci. Terciární prevenci pak chápou jako zmírňování dopadů bezdomovectví jak na nositele tohoto jevu, tak na společnost. Cílovou skupinou terciární prevence jsou bezdomovci, kteří se na svou životní situaci adaptovali a nejsou motivováni k aktivitám, které by je integrovaly zpět do společnosti.

6.2 Sociální služby

Pokud selže prevence a jedinec se z jakýchkoliv důvodů ocitne bez přístřeší, přichází na řadu sociální služby pro lidi bez domova. *„Sociální službou je činnost, kterou zabezpečují poskytovatelé sociálních služeb na základě oprávnění dle zákona č.108/2006 Sb., o sociálních službách, s účinností od 1.1.2007. Sociální služby jsou poskytovány jednotlivcům, rodinám i skupinám obyvatel. Zaměřují se na zachování co nejvyšší kvality a důstojnosti života lidí. Mezi nejpočetnější skupiny příjemců sociálních služeb patří zejména senioři, lidé se zdravotním postižením, rodiny s dětmi, ale také lidé, kteří z různých důvodů žijí "na okraji" společnosti“* (Česko, 2006a).

Poskytovatelem sociální služby může být pouze právnická nebo fyzická osoba, která má k této činnosti podle zákona o sociálních službách (Česko, 2006a) oprávnění. Poskytovatelem tak není oprávněn být rodinný příslušník, osobní asistent ani jakákoliv jiná služba, která není zaevidována v registru poskytovatelů sociálních služeb. Mezi poskytovatele sociálních služeb řadíme obce a kraje, nestátní neziskové organizace a fyzické osoby a Ministerstvo

práce a sociálních věcí. Informace o sociálních službách lze získat na městských, případně obecních nebo krajských úřadech (odbory sociálních věcí), v občanských nebo jiných specializovaných poradnách anebo přímo u poskytovatelů sociálních služeb (Česko, 2006a, § 85).

Sociální služby jsou podle zákona poskytovány osobě, která je na území České republiky hlášena k trvalému pobytu, osobě, které byl udělen azyl, občanovi a rodinnému příslušníkovi občana členského státu Evropské unie a cizinci, který je držitelem povolení k dlouhodobému pobytu po dobu delší než tři měsíce. Vybrané typy sociálních služeb, zejména azylové domy, noclehárny, kontaktní centra a terénní programy, jsou poskytovány i osobám legálně pobývajícím na území České republiky (Česko, 2006a, § 4).

Cílem sociálních služeb je zachovávat lidskou důstojnost klientů, vycházet z individuálně určených potřeb klientů, rozvíjet aktivně schopnosti klientů, zlepšit nebo alespoň zachovat soběstačnost klientů, poskytovat služby v zájmu klientů a v náležitě kvalitě. Základní dělení sociálních služeb podle zákona o sociálních službách je následující: služby sociální prevence, sociální poradenství a služby sociální péče (Česko, 2006a, § 32). Každá z těchto kategorií potom obsahuje konkrétní druhy služeb. Podle formy poskytování dělíme sociální služby na (Česko, 2006a, § 33):

- 1) Terénní – služba je klientovi poskytována v jeho přirozeném prostředí.
- 2) Ambulantní – za službou klient dochází či je doprovázen nebo dopravován, součástí služby není ubytování.
- 3) Pobytové – sociální služba nabízí klientům i pobyt.

Lidem bez domova jsou určeny všechny tři formy poskytované péče, tedy terénní, ambulantní i pobytová. Mezi terénní služby řadíme (Česko, 2006a, § 33):

- 1) telefonická krizová pomoc,
- 2) terénní programy,
- 3) kontaktní centra,
- 4) krizová pomoc,
- 5) sociální rehabilitace.

Mezi ambulantní služby pro lidi bez domova řadíme (Česko, 2006a, § 33):

- 1) noclehárny,
- 2) nízkoprahová denní centra,
- 3) kontaktní centra,
- 4) krizová pomoc,
- 5) služby následné péče,
- 6) sociální rehabilitace.

Mezi pobytové služby pro lidi bez domova spadají (Česko, 2006a, § 33):

- 1) azylové domy,
- 2) domy na půli cesty,
- 3) krizová pomoc,
- 4) služby následné péče,
- 5) sociální rehabilitace.

6.3 Charakteristika sociálních služeb pro lidi bez domova

Následuje charakteristika jednotlivých sociálních služeb pro lidi bez domova, tak, jak je vymezena v zákonu o sociálních službách (Česko, 2006a).

Sociální poradenství

Sociální poradenství poskytuje lidem v nepříznivé životní situaci pomoc a informace potřebné k řešení nastalé situace. Rozlišujeme sociální poradenství základní, které je součástí všech sociálních služeb, a sociální poradenství

odborné, které zahrnuje občanské poradny, manželské a rodinné poradny, sociální práci s osobami společensky nepřizpůsobenými, poradny pro oběti trestných činů a domácího násilí, sociálně právní poradenství pro osoby se zdravotním postižením a seniory. Služba sociálního poradenství je poskytována bezplatně (Česko, 2006a, § 37).

Služby sociální prevence

1) Telefonická krizová pomoc

Telefonická krizová pomoc představuje službu, která je na přechodnou dobu poskytována osobám nacházejícím se v situaci ohrožení zdraví nebo života nebo v jiné obtížné životní situaci, kterou nejsou schopni řešit vlastními silami. Tato služba poskytuje telefonickou krizovou pomoc a pomoc při uplatňování práv a oprávněných zájmů a je poskytována bezplatně (Česko, 2006a, § 55).

2) Azylové domy

Azylové domy poskytují pobytové služby na přechodnou dobu osobám v nepříznivé sociální situaci spojené se ztrátou bydlení. Služba poskytuje ubytování, stravu a pomoc při poskytnutí stravy a pomoc při uplatňování práv a oprávněných zájmů (Česko, 2006a, § 57).

Azylové domy pro matky s dětmi – předpokládá se asi 50 lůžek na 100 000 obyvatel. Pro klasická zařízení se ukazuje nejlepší umístění v objektech vil, rodinných domů nebo menších objektech o kapacitě 6 až 12 matek. Je možno pojmout ji jako ubytovnu nebo jako domov. Ubytovna je přechodná na krátkou dobu, domov by měl mít pro matku samostatný pokoj či bytovou jednotku, s teplou tekoucí vodou, sociálním a kuchyňským zařízením. Matky platí měsíční poplatek (nájemné) v určité výši. (Průša, 1997, s. 133 - 134).

3) Domy na půl cesty

Domy na půl cesty jsou pobytové služby určené pro osoby do 26 let věku, které opouštějí školská zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy a pro osoby, které jsou propuštěny z výkonu trestu odnětí svobody nebo ochranné léčby. Způsob poskytování služeb v domech na půli cesty je přizpůsoben specifickým potřebám těchto osob. Služba poskytuje ubytování, zprostředkování kontaktu se sociálním prostředím, sociálně terapeutické činnosti a pomoc při uplatňování práv a oprávněných zájmů. Tato služba je poskytována za úhradu (Česko, 2006a, § 58).

4) Krizová pomoc

Krizová pomoc je ambulantní, terénní i pobytová služba, která je poskytována osobám nacházejících se v krizové životní situaci, kterou nemohou přechodně řešit vlastními silami. Služba je poskytována bez úhrady a zahrnuje poskytnutí stravy a pomoc při zajištění stravy, ubytování, sociálně terapeutické činnosti a pomoc při uplatňování práv a oprávněných zájmů (Česko, 2006a, § 60).

5) Nízkoprahová denní centra

Nízkoprahová denní centra poskytují ambulantní i terénní služby pro lidi bez přístřeší. Služba poskytuje pomoc při osobní hygieně nebo zajištění podmínek pro osobní hygienu, stravu a pomoc při zajištění stravy, pomoc při uplatňování práv a oprávněných zájmů. Strava v nízkoprahových centrech je poskytována za úhradu, kterou stanoví poskytovatel sociální služby (Česko, 2006a, § 61).

6) Noclehárny

Noclehárny poskytují ambulantní službu pro osoby bez přístřeší, nabízí využití hygienického zařízení a přenocování. Služba je poskytována za úhradu stanovenou poskytovatelem (Česko, 2006a, § 63).

Není optimální, aby byly azylové domy, noclehárny a denní centra provozovány v jednom objektu, pokud tomu tak je, tak platí, že společné mohou být jen technické prostory, nikoliv ty obytné. Klienti těchto služeb se nestýkají, je to dáno odlišnými nároky a povinnostmi uživatelů těchto služeb, lze to chápat jako etapy – polepšení si, nebo sankce (Průša, 1997, s. 119).

7) Terénní programy

Terénní programy jsou služby poskytované osobám ohroženým rizikovým způsobem života. Mezi tyto osoby řadíme problémové skupiny osob, uživatele návykových látek a omamných psychotropních látek, osoby bez přístřeší, osoby žijící v sociálně vyloučených komunitách a jiné sociálně ohrožené skupiny. Služba může být poskytována anonymně a jejím cílem je tyto osoby vyhledávat a minimalizovat rizika jejich způsobu života. Terénní programy jsou služby poskytovány bezplatně a obsahují zprostředkování kontaktu se společenským prostředím a pomoc při uplatňování práv a oprávněných zájmů (Česko, 2006a, § 69).

8) Sociální rehabilitace

Sociální rehabilitace je soubor činností směřujících k dosažení samostatnosti, nezávislosti a soběstačnosti osob. Tyto činnosti jsou zaměřeny na rozvoj specifických schopností a dovedností, posilování návyků a nácvik výkonů běžných činností pro samostatný život. Služby jsou poskytovány ambulantně, terénně nebo formou pobytových služeb v centrech sociálně rehabilitačních centrech (Česko, 2006a, § 70).

Jiný pohled na rozdělení poskytovaných služeb lidem bez domova nabízí Schwarzová (2010, s. 320). Ta rozděluje praxi sociální práce s klienty bez domova na preventivní aktivity, služby zaměřené na naplnění základních sociálních potřeb a služby zaměřené na reintegraci a soběstačnost.

1) Preventivní aktivity

Mnoho lidí se ocitá v situaci ohrožení ztrátou domova kvůli nedostatečné znalosti svých práv a povinností. Cílem sociálního poradenství je proto dovést klienty k soběstačnosti. Sociální poradenství s lidmi bez domova je základní i odborné. Základním poradenstvím se rozumí poskytnutí obecných informací o možnostech, které jsou člověku v tíživé životní situaci k dispozici. Odborné poradenství poskytuje přímou pomoc při řešení sociálních problémů osobám, které se vyskytly v obtížné situaci. Poradenství tak má preventivní funkci, která napomáhá ohroženým osobám vyřešit sociální problémy a neocitnout se bez domova (Schwarzová, 2010, s. 320).

2) Služby zaměřené na naplnění základních potřeb

Pokud selhala preventivní opatření a jedinec se ocitl v situaci bez domova, přichází na řadu služby zaměřené na naplnění základních potřeb. Základními potřebami máme na mysli zajištění místa k odpočinku, zajištění jídla, tepla, základní lékařské péče, očisty a ošacení. Zabezpečení těchto potřeb je nezbytnou podmínkou k následné reintegraci do společnosti. Sociální služby, které jsou orientované na naplnění základních potřeb, jsou především azylová ubytování. Tento typ služeb je historicky nejstarší a má jednu nespornou výhodu, a to, že je výsledek je okamžitě viditelný – člověk je čistý, sytý atd. (Schwarzová, 2010, s. 322).

3) Služby zaměřené na reintegraci a soběstačnosti

Tento typ služeb nabízí výcvik v potřebných dovednostech a služby podporující zaměstnanost. Lidé bez domova ale nebývají vhodnými osobami do zařazení do klasických rekvalifikačních kurzů a ani samotné posilování sociálních dovedností nemusí zlepšit jejich pozici. Řešením pro lidi bez domova (osoby ohrožené exkluzí) jsou chráněná a podporovaná zaměstnání, veřejně prospěšné práce a sociální firmy (Schwarzová, 2010, s. 324).

Hradecký v publikaci *Profily bezdomovství v České republice, Proč spí lidé venku a kdo jsou ti lidé* (2005, s. 13) uvádí i důvody, proč někteří lidé bez přístřeší sociální služby nevyhledávají. Tyto důvody jsou velice různorodé. Jedná se například o bezdomovce, kteří žijí na ulici krátce a zatím se o sebe dokáží postarat sami a zároveň si nechtějí přiznat, že klesli tak hluboko, aby potřebovali něčí pomoc. Opakem jsou bezdomovci, kteří žijí na ulici dlouho, a zkušenost se sociálními službami již mají, ale nechtějí je využívat, protože k nim mají odpor, a mnozí z nich dávají přednost svobodě před řádem a společným ubytováním. Dalším důvodem je užívání návykových látek, které není v souladu s užíváním sociální služby. Jako důvod se často objevuje i pořízení si zvířete, většinou psa, který stejně jako užívání návykových látek není v souladu s užíváním sociální služby. Důvodem, proč nevyužívat sociální služby, může být i například jistá antipatie se sociálním pracovníkem. Je ale třeba brát ohled na to, že jsou to zkušenosti pouze několika málo streetworkerů.

Výčet sociálních služeb nám ukazuje, že pro cílovou skupinu osob bez domova je k dispozici široká škála služeb, ale i přes to žije na ulici spousta lidí, kteří z nějakého důvodu žádnou službu nevyužívají. Následující kapitola přiblíží postupy plánování v sociálních službách.

7 Plánování v sociálních službách

Termínem plánování se v sociálních službách rozumí plánování v horizontu blízké budoucnosti. V následující kapitole budou přiblíženy tři postupy, které toto plánování umožňují. Těmi jsou sociálně demografická analýza, komunitní plánování sociálních služeb a strategické plánování rozvoje organizace. Plánování v sociálních službách je v teoretické části uvedeno záměrně, protože právě komunitní plánování sociálních služeb bude jedním z kritérií, podle kterých budou sociální služby v praktické části porovnávány.

7.1 Sociálně demografická analýza

Sociálně demografická analýza je jedním z postupů, který umožňuje odhadnout aktuální potřebu sociálních služeb. Tento postup se opírá o tzv. normativy, které můžeme rozdělit na tři druhy. Prvním druhem je údaj odhadující velikost cílové skupiny ve vztahu k celé populaci, druhým normativem je doporučující vybavenost územní jednotky definované počtem obyvatel sociálními službami určitého typu, třetím druhem je normativ navrhující regionální distribuci sociálních služeb podle správního dělení státu. Výhodou sociálně demografické analýzy je její rychlý a podložený odhad potřebných sociálních služeb, nevýhodou jsou pak často nepřesné podklady a nízká spolehlivost vstupních údajů ze statistik (Matoušek, 2007, s. 108 – 112).

Návrhy normativů vybavenosti územních celků sociálními službami

V roce 1997 byla zpracována analýza vybavenosti územních celků sociálními službami v publikaci *Obce, města, regiony a sociální služby*. Autoři předkládají návrh normativů ve čtyřech typech, a to z důvodu získání základní orientace více způsoby. U každého z normativů jsou pro účel práce vybrány pouze údaje týkající se služeb pro lidi bez domova. Normativy jsou následující (Průša, 1997, s. 30):

- 1) Orientační údaje vymezující velikost cílových sociálních skupin – na základě tohoto údaje lze navrhnout následující normativy vybavenosti územních celků službami sociální péče.
- 2) Normativy vybavenosti vybranými službami sociální pomoci. Tyto normativy ukazují orientační údaje o výskytu potřeby sociálních služeb v oblasti sociální prevence.

Tabulka č. 1: Orientační údaje o výskytu potřeby sociálních služeb v oblasti sociální prevence (Průša, 1997, s. 33):

Osoby vyžadující azylové ubytování	Na 10 000 obyvatel
Bezdomovci	10
Matky s dítětem	4,5
Po propuštění z výkonu trestu	19
Z důvodu závislosti na drogách	12-24

Tabulka č. 2: Orientační ukazatele vybavenosti místy v azylových zařízeních na 10 tisíc obyvatel (Průša, 1997, s. 35; Průša & Víšek, 2012, s. 50):

	2000	2012
Počet míst v azylových domech pro matky s dětmi	4,5	6
Počet míst v azylových domech pro bezdomovce	5	7
Počet míst v noclehárnách	5	7
Počet míst pro osoby po propuštění z výkonu trestu		27
Počet míst pro osoby se závislostí na drogách		17

- 3) Přehled územní distribuce sociálních služeb. Přehled územní distribuce sociálních služeb je třetím z normativů, který ukazuje, jak by měly být služby na území státu rozmístěny. Orientačně tyto hodnoty navrhuji, jaké sociální služby by měly být v pověřené obci (či obci s přenesenou působností), krajích, okresech a které služby by měl zabezpečovat stát. Pro potřebu diplomové práce budou vypsány služby pro lidi bez domova, které by podle normativu měly být v obci s přenesenou působností regionu do 20 tisíc obyvatel, v obci s přenesenou působností regionu do 50 tisíc obyvatel a v kraji (vyšší územní správní celky). Dále jsem do výčtu zařadila i okres jako správní jednotku, jelikož do žádné z předchozích kategorií nespadá okresní město Olomouc, které má přes 100 000 obyvatel. Průša (1997, s. 36) poukazuje na skutečnost, že při

hledání optimálního řešení je nutné počítat s možností smluvního zabezpečování sociálních služeb pro občany v jiné obci, společného provozování sociálních služeb více obcemi, provozováním prostřednictvím nestátních subjektů atd. Výčet služeb je následující:

Obec v přenesené působnosti regionu do 20 tisíc obyvatel (Průša, 1997, s. 36 – 40):

- Základní sociální poradenství,
- Zabezpečení podmínek pro přežití,
- Domov – penzion pro matky s dětmi,
- Krizové lůžko pro matku s dítětem,

Obec v přenesené působnosti regionu do 50 tisíc obyvatel (Průša, 1997, s. 36 – 40):

- Základní sociální poradenství,
- Poradny a kontaktní centra,
- Zabezpečení podmínek pro přežití,
- Domov – penzion pro matky s dětmi,
- Krizové lůžko pro matku s dítětem,
- Azylové ubytovny pro přechodné ubytování osob závislých na drogách nebo alkoholu.

Okres jako správní jednotka (Průša, 1997, s. 36 – 40; Průša & Víšek, 2012, s. 52 - 54):

- Základní a odborné sociální poradenství,
- Poradny a kontaktní centra,
- Azylové domy pro muže a ženy, azylové domy pro matky s dětmi,
- Azylové ubytovny pro osoby vracející se z výkonu trestu odnětí svobody,

- Domy na půl cesty
- Noclehárny.

Vyšší územní správní celky (Průša, 1997, s. 36 – 40):

- Základní sociální poradenství,
- Domov-penzion pro zletilé opouštějící dětské domovy či pěstounské rodiny,
- Azylové ubytovny pro bezdomovce,
- Domy na půli cesty.

Toto vymezení tedy charakterizuje minimální síť služeb, které by měly být občanům k dispozici na určitých územních celcích.

- 4) Orientační standard vybavení spádové obce a jejího území (pověřené obce) - orientační standard vybavení spádové obce a jejího území ukazuje, jaký typ sociální služby by měla obec spravovat, jaké konkrétní zařízení, jaký by měl být ideální počet pracovníků v těchto službách nebo ideální počet klientů. Opět jsou pro potřeby práce vybrány pouze služby určené lidem bez domova.

Tabulka č. 3: Obec s celkovým počtem 20 tisíc obyvatel (Průša, 1997, s. 41 – 43)

Typ služby	Orgán, instituce, zařízení	Počet pracovníků	Počet klientů
Zabezpečení podmínek na přežití (teplé jídlo, ošacení, osobní hygiena, nocleh)	Obecní (městský) úřad	3-5	20
Azylová péče	Domov pro matky s dětmi		12
Azylová péče	Krizové lůžko pro matku s dítětem		3

Tabulka č. 4: Obec s celkovým počtem 50 tisíc obyvatel (Průša, 1997, s. 44 – 47)

Typ služby	Orgán, instituce, zařízení	Počet pracovníků	Počet klientů
Zabezpečení podmínek na přežití (teplé jídlo, ošacení, osobní hygiena, nocleh)	Městský úřad	8-12	
Azylová péče	Domov pro matky s dětmi		23
Azylová péče	Krizové lůžko pro matku s dítětem		10

Je nutné podotknout, že výše uvedené normativy jsou spíše orientační, protože doba jejich vzniku je 20 let stará. Další důležitou poznámkou je to, že publikace se nezaměřuje na okresní města, ale zpracovává údaje pro obce s rozšířenou působností do 50 tisíc obyvatel a potom pro celé územní celky – okresy a kraje. Poslední poznámkou je skutečnost, že normativy jsou zaměřeny spíše na služby sociální péče a sociální poradenství a služby sociální prevence jsou analyzovány okrajově.

7.2 Komunitní plánování sociálních služeb

Jiný typ plánování v sociálních službách představuje komunitní plánování. Komunitní plánování Oriniaková a Rosecký (2003, s. 1) vymezují jako „metodu, která umožňuje zpracovávat rozvojové materiály pro různé oblasti veřejného života na úrovni obce i kraje. Postupy a techniky komunitního plánování lze použít pro všechny oblasti veřejného života, protože slouží k tomu, aby se dotčené cílové skupiny a široká veřejnost mohly vyjádřit zapojit do přípravy podkladů pro strategická rozhodnutí obce“.

Komunitní plánování zásadně rozlišujeme od strategického plánování. Hlavním rozdílem je ten, že na tvorbě komunitního plánování spolupracuje široké spektrum lidí žijících v dané komunitě a pro něž se komunitně plánuje (Pilát, 2015, s. 48).

Základním principem komunitního plánování je tzv. princip triády, který deklaruje podmínku, že na procesu komunitního plánování spolupracují minimálně tři strany. Těmi jsou uživatelé sociálních služeb, zadavatelé sociálních služeb a poskytovatelé sociálních služeb, kteří mezi sebou mají rovné postavení. Někteří autoři, například Žežula (2005, s. 25), trvají na názoru, že zapojení všech stran je bezpodmínečně nutné. Oproti tomu Krbcová Mašíňová a Polesný (2008) nepovažují naplnění tohoto principu za nutné, jelikož ze své vlastní praxe ví, že ne vždy se podaří do komunitního plánování zapojit všechny strany, a to zejména uživatele sociálních služeb.

V našich podmínkách se můžeme setkat se dvěma typy komunitního plánování sociálních služeb, jimiž jsou administrativní a participativní modely. Podle Hubíkové (2006, s. 93) je potenciál komunitního plánování sociálních služeb jako nástroj v boji proti sociální exkluzi spojován s participativním modelem, jakýkoliv odklon směrem k modelu administrativnímu je považován za narušení tohoto potenciálu.

Plánování sociálních služeb má tedy různé podoby, pro účely práce je ale nejdůležitější sociodemografická analýza a komunitní plánování služeb, které budou jedním z kritérií při porovnávání služeb.

Dostupnost sociálních služeb

Na závěr bych ještě zmínila důležitost dostupnosti sociálních služeb, které je jedním z klíčových pojmů komunitního plánování a také jedním z kritérií pro následné porovnávání. Zajištěním dostupnosti sociálních služeb lze nepochybně dosáhnout zvýšení spokojenosti občanů a uživatelů sociálních služeb. Dostupnost sociálních služeb lze chápat v několika souvislostech (Pilát, 2015, s. 64):

- místní dostupnost,
- typová dostupnost,
- finanční dostupnost,
- sociální dostupnost,
- privátní dostupnost,
- konkurenční dostupnost,
- informační dostupnost.

Zlepšování dostupnosti sociálních služeb tak napomáhá tomu, aby jejich využívání bylo efektivní a jejich uživatelé měli k dispozici jen ty služby, které opravdu potřebují.

Předchozí kapitoly se zabývaly bezdomovectvím a sociálními službami v obecné rovině. První kapitola vymezila pojmy bezdomovectví, bezdomovec, chudoba a sociální vyloučení, následovalo stručné vymezení historie bezdomovectví, vymezení příčin bezdomovectví a charakteristiky osob bez domova. Další kapitola se zabývala sociálními službami pro lidi bez domova a plánováním v sociálních službách. Tímto byla zakončena teoretická část práce a následuje empirická část práce, tedy popis a porovnání jednotlivých

sociálních služeb pro lidi bez domova v okresních městech Olomouckého kraje podle kritérií, která budou vycházet z teoretické části práce.

8 Sociální služby pro lidi bez domova v Olomouckém kraji

V praktické části práce budou popsány a následně porovnány sociální služby pro lidi bez domova v Olomouckém kraji, konkrétně v pěti okresních městech, kterými jsou: Olomouc, Prostějov, Přerov, Šumperk a Jeseník. Výstupem praktické části tak bude souhrnný dokument nabízející popis a porovnání jednotlivých sociálních služeb pro lidi bez domova v okresních městech Olomouckého kraje.

Cíl práce

Cílem práce je popsat a následně porovnat nabídku sociálních služeb v okresních městech Olomouckého kraje, a to podle následujících kritérií, která jsou odvozena z teoretické části práce:

- 1) Sociálně demografická charakteristika jednotlivých měst:
  - Vývoj populace,
  - Vzdělanostní struktura obyvatelstva,
  - Podíl nezaměstnanosti,
  - Informace o cílové skupině – lidé bez domova.

- 2) Nabízené služby pro lidi bez domova v jednotlivých městech (cílová skupina, na kterou je služba zaměřena, počet služeb v jednotlivých městech, popis nabízené služby).

- 3) Srovnání údajů měst (služeb) s návrhy normativů vybavenosti územních celků sociálními službami.

- 4) Komunitní plánování sociálních služeb:
  - Zda každé město provádí komunitní plánování sociálních služeb,

- Zda se v komunitním plánování řeší otázka pomoci lidem bez domova,
- Zda předchází plánování komunitních služeb analýza potřeb poskytovatelů a uživatelů sociálních služeb, SWOT analýza,
- Na jak dlouhé období jsou dokumenty plánovány,
- Jak dlouhou má ve městě tradici,
- Zda na komunitním plánování participují všechny tři strany,
- Jaké jsou cíle komunitního plánování sociálních služeb pro skupinu lidí bez domova
- Jaká je dostupnost sociálních služeb.

Metoda sběru dat

Metodou sběru dat je studium dokumentů příslušných sociálních služeb, komunitních plánů sociálních služeb a registru poskytovatelů sociálních služeb (katalogu poskytovatelů sociálních služeb).

Pro účel tohoto výzkumu jsem se rozhodla mezi analyzované sociální služby zařadit ty služby, které poskytují pomoc osobám bez přístřeší a zároveň jsou tyto služby registrovány v Registru sociálních služeb. Těmito službami jsou azylové domy, domy pro matky s dětmi, domy na půl cesty, noclehárny, ubytovny, nízkoprahová denní centra a terénní programy. Přehled sociálních služeb je následující:

Olomouc:

1. Domov pro ženy a matky s dětmi, Holečkova 90/7, Povel, 779 00 Olomouc 9, poskytovatel: Statutární město Olomouc
2. Domov pro ženy a matky s dětmi (Sokolská 1190/50, Olomouc, 779 00 Olomouc 9), poskytovatel: Statutární město Olomouc

3. Noclehárna pro ženy (Wurmova 588/5, Olomouc, 779 00 Olomouc 9),
poskytovatel: Charita Olomouc
4. Azylový dům (Řepčinská 245/113, Řepčín, 779 00 Olomouc 9),
poskytovatel: Statutární město Olomouc
5. Azylový dům pro muže (Wurmova 588/5, Olomouc, 779 00 Olomouc
9), poskytovatel: Charita Olomouc
6. Noclehárna pro muže (Wurmova 588/5, Olomouc, 779 00 Olomouc 9),
poskytovatel: Charita Olomouc
7. Noclehárna (Řepčinská 245/113, Řepčín, 779 00 Olomouc 9),
poskytovatel: Statutární město Olomouc
8. Nízkoprahové denní centrum (Wurmova 588/5, Olomouc, 779 00
Olomouc 9), poskytovatel: Charita Olomouc
9. Terénní program (Wurmova 588/5, Olomouc, 779 00 Olomouc 9),
poskytovatel: Charita Olomouc
10. Azylový dům pro ženy (Wurmova 588/5, Olomouc, 779 00 Olomouc 9),
poskytovatel: Charita Olomouc
11. Dům na půl cesty (Sokolská 542/32, Olomouc, 779 00 Olomouc 9),
poskytovatel: Diakonie ČCE - středisko v Sobotíně

Jeseník:

1. Dům na půl cesty (Rejvízská 364, Bukovice, 790 01 Jeseník 1),
poskytovatel: Diakonie ČCE – středisko v Sobotíně
2. Terénní program (Lipovská 83/8, Jeseník, 790 01 Jeseník 1),
poskytovatel: Darmoděj z.ú.
3. Noclehárna pro muže (Otakara Březiny 228/28, Jeseník, 790 01 Jeseník
1), poskytovatel: Boétheia - společenství křesťanské pomoci, zapsaný
spolek

4. Noclehárna pro ženy (Seifertova 689/7, Jeseník, 790 01 Jeseník 1), poskytovatel: Boétheia - společenství křesťanské pomoci, zapsaný spolek
5. Azylový dům pro muže a ženy (Otakara Březiny 228/28, Jeseník, 790 01 Jeseník 1), poskytovatel: Boétheia - společenství křesťanské pomoci, zapsaný spolek
6. Azylový dům pro rodiče s dětmi (Otakara Březiny 228/28, Jeseník, 790 01 Jeseník 1), poskytovatel: Boétheia - společenství křesťanské pomoci, zapsaný spolek
7. Nízkoprahové denní centrum (Otakara Březiny 228/28, Jeseník, 790 01 Jeseník 1), poskytovatel: Boétheia - společenství křesťanské pomoci, zapsaný spolek

Přerov:

1. Azylový dům pro matky s dětmi (9. května 2481/107, Přerov I-Město, 750 02 Přerov 2), poskytovatel: Armáda spásy v České republice, z.s.

Prostějov:

1. Nízkoprahové denní centrum (Určická 3124/101, Prostějov, 796 01 Prostějov 1), poskytovatel: Azylové centrum Prostějov, o.p.s.
2. Azylové domy pro muže a ženy (Určická 3124/101, Prostějov, 796 01 Prostějov 1), poskytovatel: Azylové centrum Prostějov, o.p.s.
3. Azylové domy pro osamělé rodiče s dětmi ADDAR (Pražská 2314/1, Prostějov, 796 01 Prostějov 1), poskytovatel: Azylové centrum Prostějov, o.p.s.
4. Terénní program (Určická 3124/101, Prostějov, 796 01 Prostějov 1), poskytovatel: Azylové centrum Prostějov, o.p.s.
5. Noclehárna (Určická 3124/101, Prostějov, 796 01 Prostějov 1), poskytovatel: Azylové centrum Prostějov, o.p.s.

Šumperk:

1. Noclehárna (Vikýřovická č.ev. 1495, Šumperk, 787 01 Šumperk 1), poskytovatel: Armáda spásy v České republice, z.s.
2. Azylový dům (Vikýřovická č.ev. 1495, Šumperk, 787 01 Šumperk 1), poskytovatel: Armáda spásy v České republice, z.s.
3. Nízkoprahové denní centrum (Jesenická 475/2, Šumperk, 787 01 Šumperk 1), poskytovatel: Armáda spásy v České republice, z.s.
4. Domov Přístav – Domov se zvláštním režimem pro osoby bez domova (Vikýřovická č.ev. 1495, Šumperk, 787 01 Šumperk 1), poskytovatel: Armáda spásy v České republice, z.s.
5. Dům pro osamělé rodiče s dětmi (Gagarinova 2364/5, Šumperk, 787 01 Šumperk 1), poskytovatel: PONTIS Šumperk, o.p.s.

Výše jsou uvedena kritéria, podle kterých bude postupováno v další části práce. Následuje praktická část, která se odvíjí od určených kritérií.

8.1 Sociálně demografická analýza Olomouckého kraje a jednotlivých měst

Olomoucký kraj je vymezen pěti okresy, kterými jsou Olomouc, Přerov, Prostějov, Šumperk a Jeseník. Statutárními městy jsou pouze Olomouc, Prostějov a Přerov. Olomoucký kraj velikostí zaujímá 6,7 % území České republiky a podle počtu obyvatel (k 30. září 2015 634 208 obyvatel) zaujímá sedmé místo mezi 14 kraji České republiky. Spolu se Zlínským krajem tvoří Region soudržnosti NUTS II. – Střední Morava (KPSS, 2015).

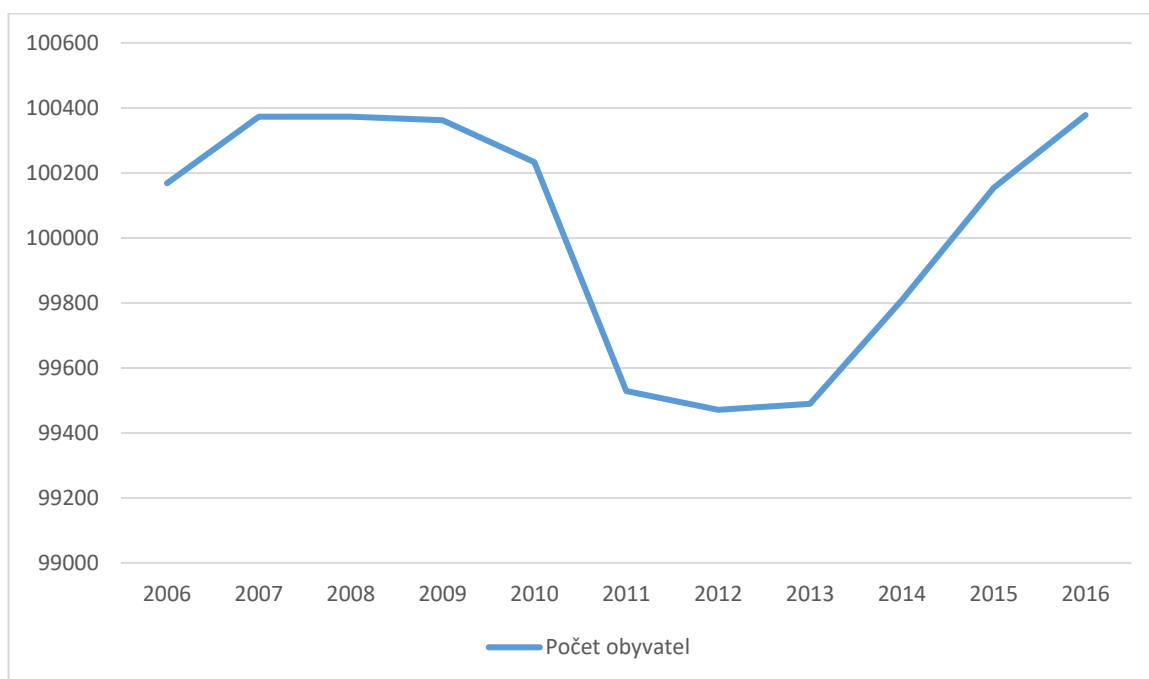
Přesný počet lidí bez domova v Olomouckém kraji není znám, z výsledku Sčítání lidu, domu a bytů z roku 2011 vzešlo číslo 1033 bezdomovců (ČSÚ, 2011). Toto číslo ale ukazuje pouze počet lidí bez domova využívající sociální

služby, takže reálný počet lidí bez domova v celém kraji je jistě několikanásobně vyšší.

1) Olomouc

Město Olomouc je od 1.1 2001 centrem Olomouckého kraje a sídlem Krajského úřadu Olomouckého kraje. Na začátku roku 2016 činil počet obyvatel města Olomouce 100 154 obyvatel. Kvalifikovaný odhad počtu osob bez domova v Olomouci je cca 740 osob (KPSS, 2015).

Graf č. 1: Vývoj počtu obyvatel ve městě Olomouc v letech 2006 – 2016 (Zdroj dat: ČSÚ)

Věková struktura obyvatelstva

Dalším důležitým demografickým ukazatelem je věková struktura obyvatelstva.

Tabulka znázorňuje rozdělení obyvatelstva do tří skupin, první skupinu představují obyvatelé v předproduktivním věku (0 až 14 let), druhou skupinu obyvatelé v produktivním věku (15 až 64 let) a třetí skupinu obyvatelé v postproduktivním věku (65 let a více).

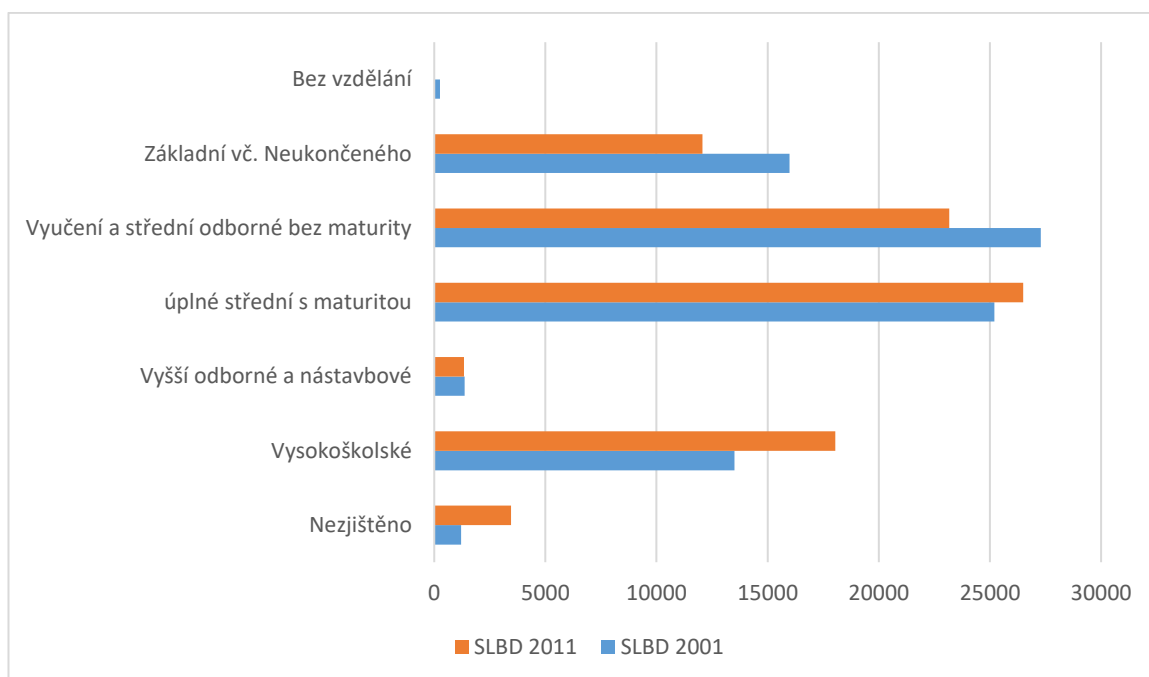
Tabulka č. 5: Srovnání obyvatelstva podle hlavních věkových skupin ve městě Olomouc (Zdroj dat: ČSÚ)

Věk	2000	2005	2010	2016
0 – 14	15829	13696	13539	15787
15 – 64	72344	71784	70192	65036
65 a více	14529	14901	16502	19555

Za období posledních 10 let (2004 – 2014) zestárlo obyvatelstvo města v průměru o 1,6 roku, což dokazuje trend stárnutí obyvatelstva. Vzrostlo také procento zastoupení obyvatel v postproduktivním věku, v roce 2004 to bylo 14,8 %, v roce 2014 18,2 %.

Vzdělanostní struktura obyvatelstva

Graf č. 2: Vzđelanostní struktura obyvatel starších 15 let ve městě Olomouc, srovnání let 2001 a 2011 (SLBD) (Zdroj dat: ČSÚ)

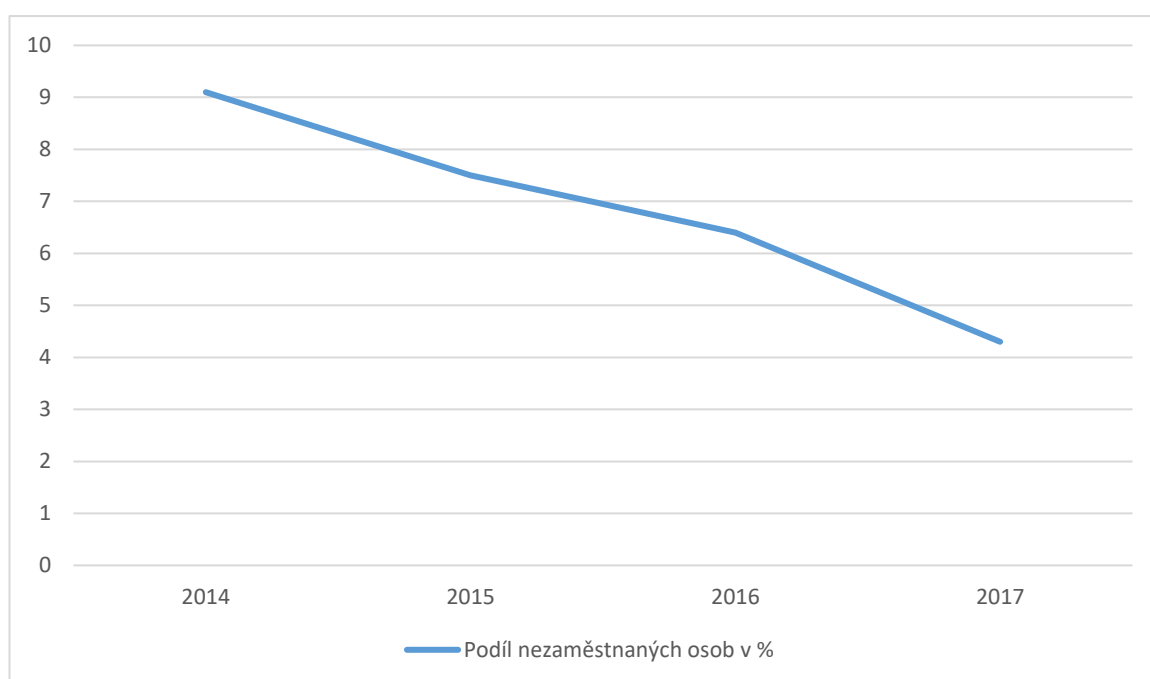

Ze srovnání let 2001 a 2011 (data ze Sčítání lidu, domu a bytů) vyplývá, že sílí populace s vyšším vzděláním. Konkrétně se zvýšil počet obyvatel s dokončeným středním vzděláním s maturitou, s nástavbovým a vysokoškolským. Oproti tomu se snížil počet osob se základním či nedokončeným základním vzděláním a se vzděláním středním bez maturity včetně vyučení.

Nezaměstnanost

Od roku 2013 se registrovaná nezaměstnanost přestala sledovat v rámci ukazatele Míra nezaměstnanosti, novým ukazatelem je podíl nezaměstnaných osob, který vyjadřuje podíl dosažitelných uchazečů o zaměstnání ve věku 15 - 64 let ze všech obyvatel ve stejném věku. Dosažitelnými uchazeči jsou míněni uchazeči o zaměstnání, kteří mohou bezprostředně nastoupit do zaměstnání při nabídce vhodného pracovního místa (MPSV ČR, 2013). Kvůli tomuto ukazateli se v následujícím grafu jedná pouze o srovnání v horizontu čtyř let.

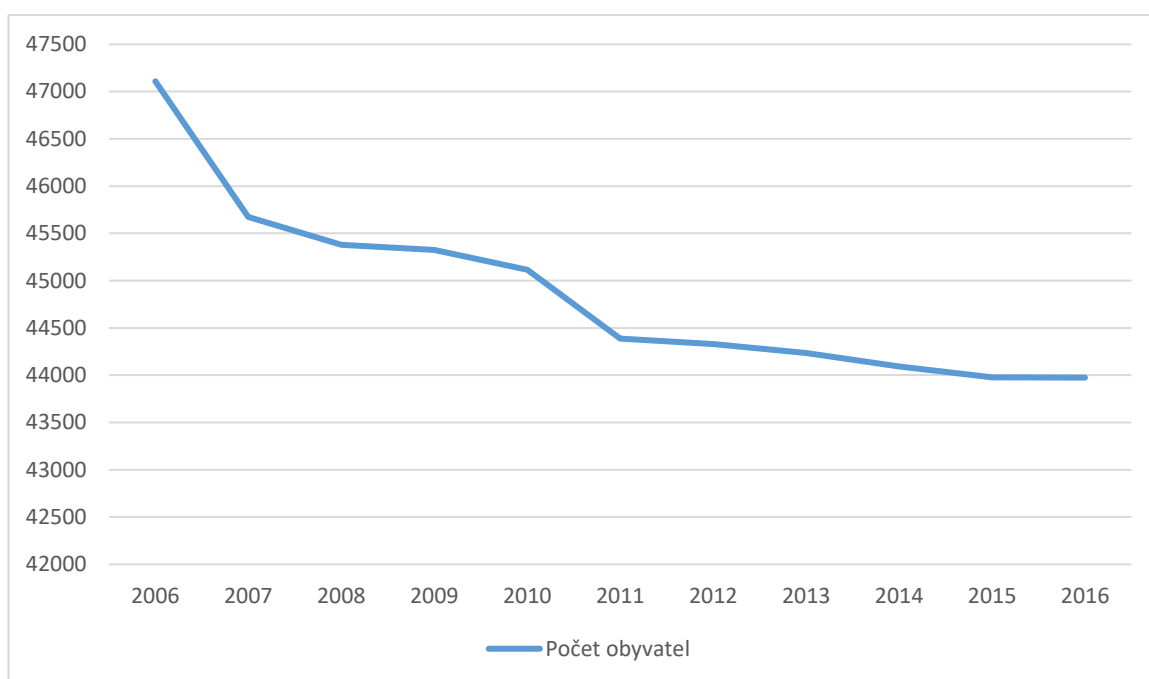
Graf č. 3: Podíl nezaměstnaných osob ve městě Olomouc v letech 2014 – 2017
(Zdroj dat: MPSV ČR)

Graf znázorňuje, že podíl nezaměstnaných osob za poslední roky strmě klesá. Na začátku roku 2014 je hodnota podílu nezaměstnaných osob 9,1 %, v říjnu roku 2017 je tato hodnota o více než polovinu nižší, 4,3 %.⁷

2) Prostějov

Graf č. 4: Vývoj počtu obyvatel ve městě Prostějov v letech 2006 – 2016 (Zdroj dat: ČSÚ)

Graf názorně ukazuje, že i ve městě Prostějov, stejně jako v Olomouci se počet obyvatel každoročně snižuje. Největší populační propad ve sledovaném období byl zaznamenán v roce 2007 a další v roce 2011.

Věková struktura obyvatelstva

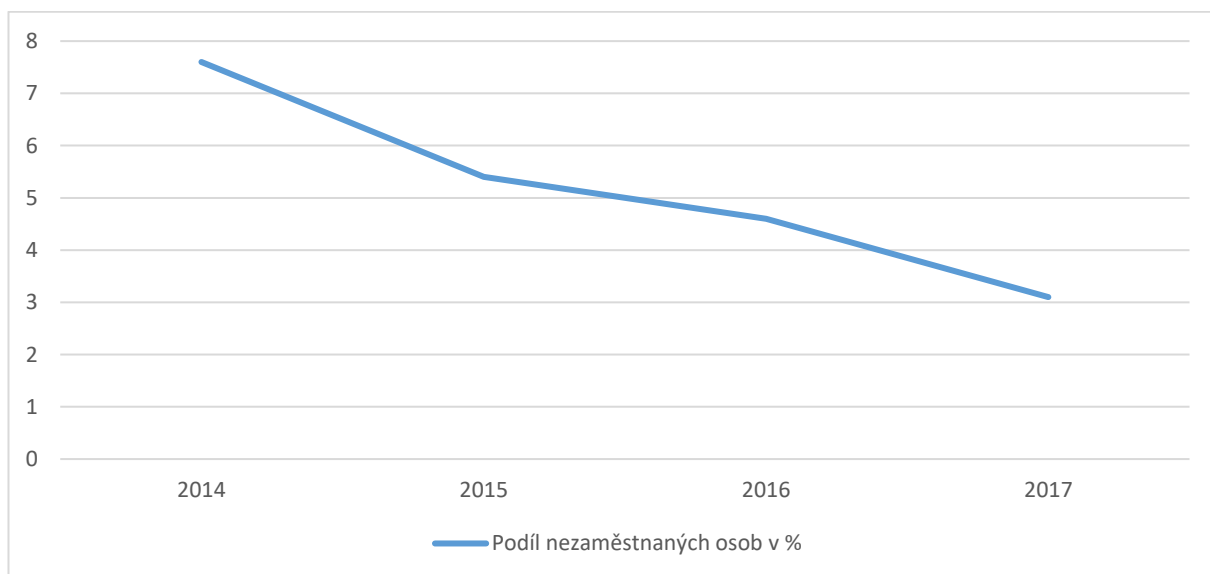
Tabulka č. 6: Srovnání obyvatelstva podle hlavních věkových skupin ve městě Prostějov (Zdroj dat: ČSÚ)

Věk	2000	2005	2010	2016
0 - 14	7496	6367	6135	6626
15 - 64	34094	33570	31216	28230
65 a více	7115	7121	7765	9119

Výše uvedená tabulka dokazuje, že i ve městě Prostějov dochází k trendu stárnutí obyvatelstva. Zatímco v roce 2000 bylo 7115 obyvatel starších 65 let, v roce 2016 tento počet činí o více než 2000 obyvatel více, konkrétně tedy 9119. Naopak se každoročně snižuje počet obyvatel první (0 -14 let) i druhé věkové skupiny (15 – 64 let).

Nezaměstnanost

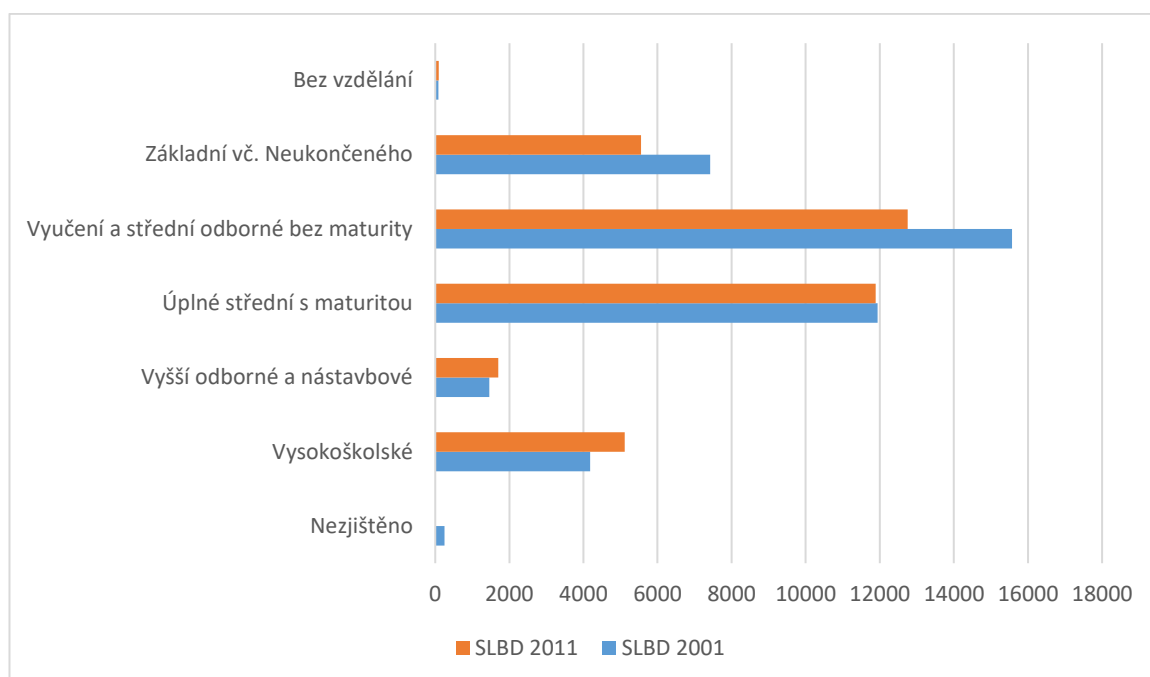
Graf č. 5: Podíl nezaměstnaných osob ve městě Prostějov v letech 2014 – 2017 (Zdroj dat: MPSV ČR)

Graf znázorňuje, že podíl nezaměstnaných osob ve městě Prostějov od začátku roku 2014 klesá. Stejně jako v Olomouci je hodnota podílu nezaměstnaných osob v říjnu 2017 méně než poloviční (3,1 %).

Vzdělanostní struktura

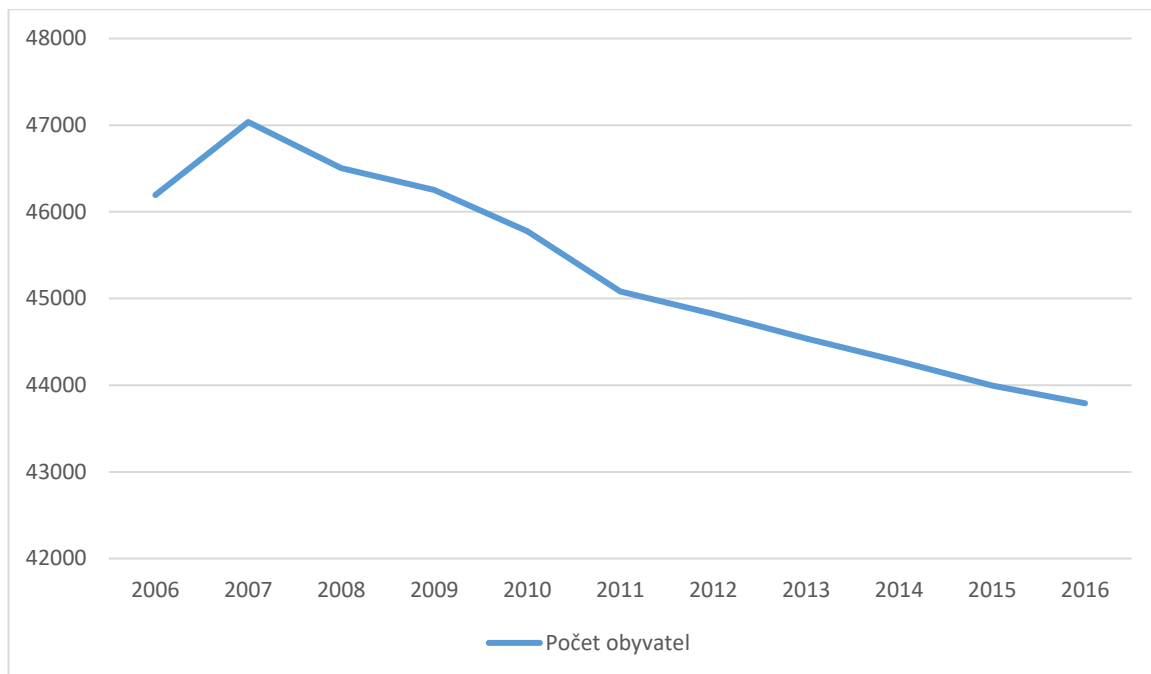
Graf č. 6: Vzđelanostní struktura obyvatel starších 15 let ve městě Prostějov, srovnání let 2001 a 2011 (SLBD) (Zdroj dat: ČSÚ)

Ze srovnání let 2001 a 2011 (data ze Sčítání lidu, domu a bytů) vyplývá, že stejně jako ve městě Olomouc sílí populace s vyšším vzděláním. Konkrétně se zvýšil počet obyvatel s dokončeným vysokoškolským a vyšším odborným vzděláním, a naopak se snížil počet osob se základním vzděláním včetně neukončeného a středním vzděláním bez maturity včetně vyučení. Počet osob s ukončeným středoškolským vzděláním s maturitou zůstává stejný.

3) Přerov

Graf č. 7: Vývoj počtu obyvatel ve městě Přerov v letech 2006 – 2016 (Zdroj dat: ČSÚ)

Graf vývoje počtu obyvatel znázorňuje, že v roce 2007 došlo ke zvýšení počtu obyvatel, od tohoto roku se ale každoročně počet obyvatel snižuje.

Věková struktura obyvatelstva

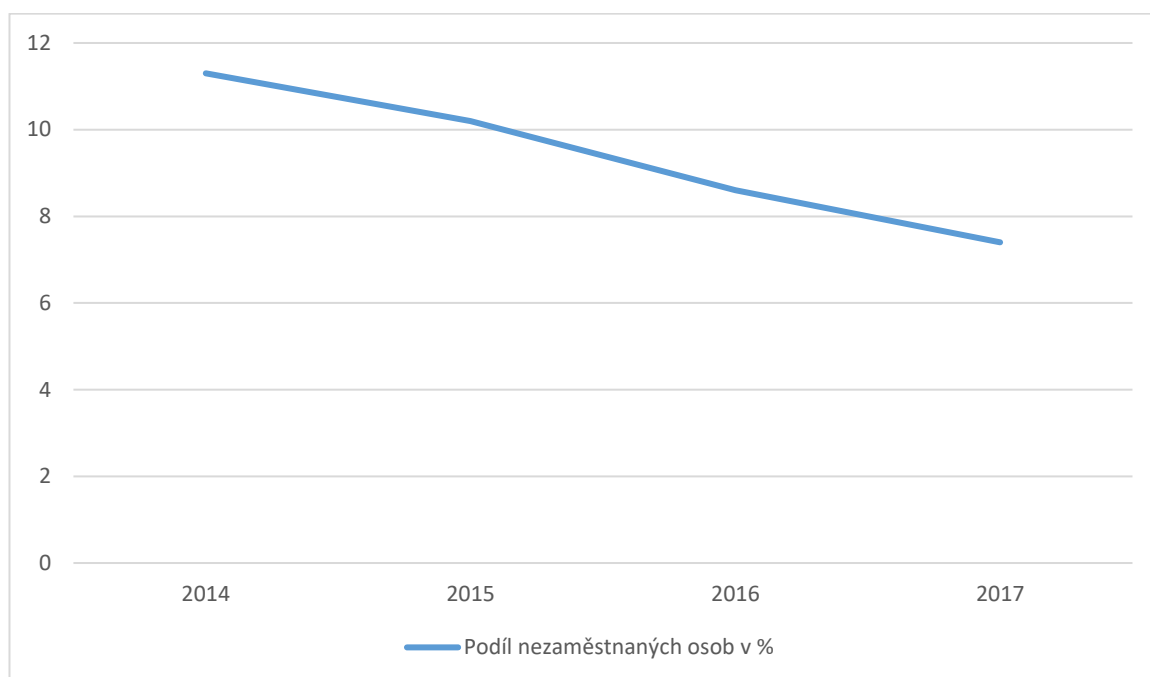
Tabulka č. 7: Srovnání obyvatelstva podle hlavních věkových skupin ve městě Přerov (Zdroj dat: ČSÚ)

Věk	2000	2005	2010	2016
0 - 14	7716	6368	5919	6047
15 - 64	34956	33675	31830	28151
65 a více	6229	6815	8029	9593

Tabulka, stejně jako v předchozích případech ukazuje, že i populace ve městě Prostějov má tendenci stárnout. Za 10 let se počet obyvatel starších 65 let zvýšil téměř o tři tisíce. Naopak počet obyvatel v první a druhé věkové skupině se každoročně snižuje.

Nezaměstnanost

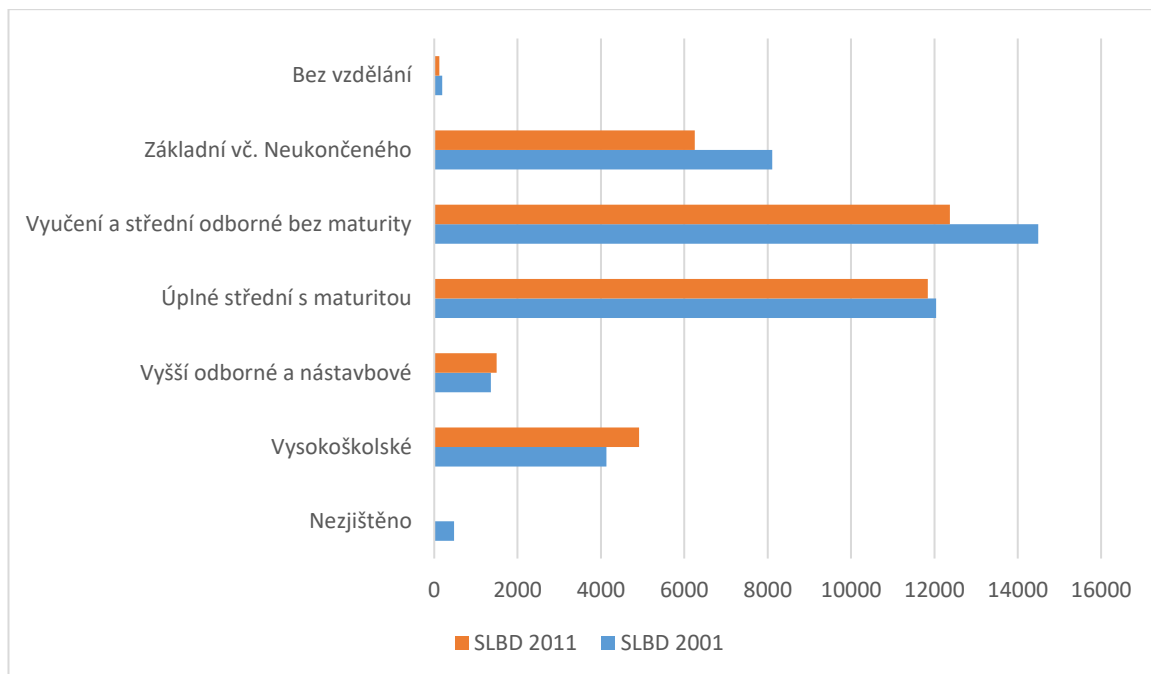
Graf č. 8: Podíl nezaměstnaných osob ve městě Přerov v letech 2014 – 2017
(Zdroj dat: MPSV ČR)

Graf znázorňující podíl nezaměstnaných osob ukazuje, že v Přerově od začátku roku 2014 podíl nezaměstnaných klesá. Od začátku roku 2014 do října 2017 klesla hodnota podílu nezaměstnaných osob o 3,9 %.

Vzdělanostní struktura

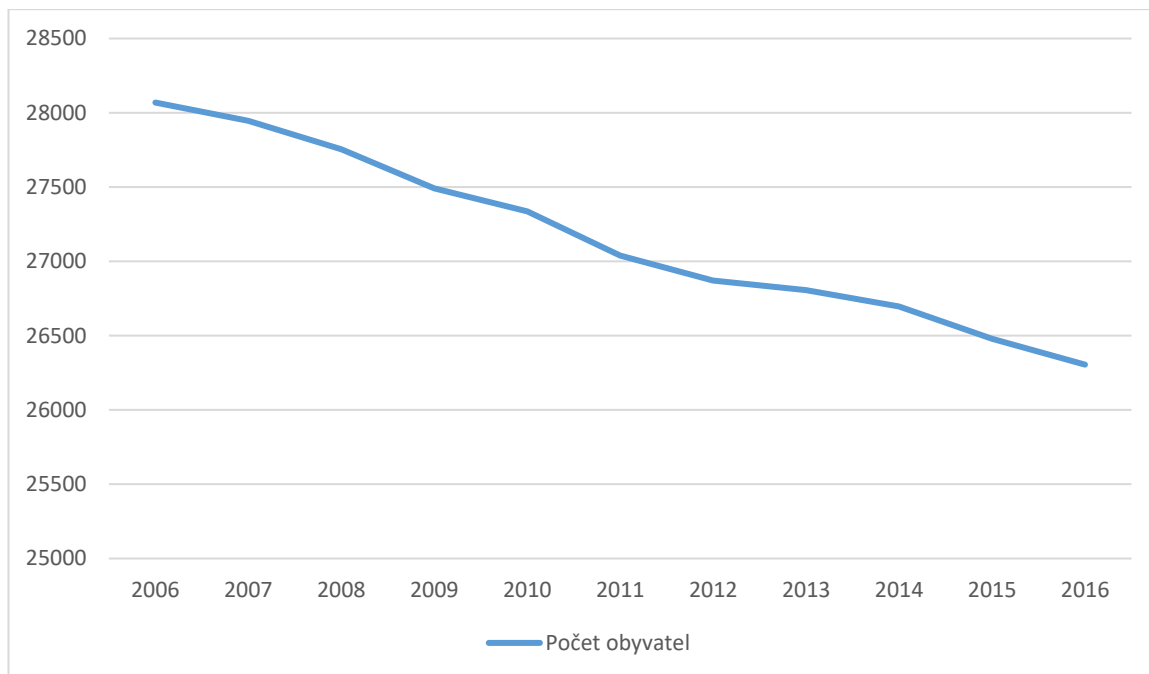
Graf č. 9: Vzdělanostní struktura obyvatel starších 15 let ve městě Přerov, srovnání let 2001 a 2011 (SLBD) (Zdroj dat: ČSÚ)

Graf srovnávající vzdělanostní strukturu v letech 2001 a 2011 (Sčítání lidu, domu a bytů) ukazuje, že v Přerově klesl počet obyvatel se základním vzděláním včetně neukončeného, středním odborným vzděláním včetně vyučení a úplným středním vzděláním s maturitou. Naopak se zvýšil počet obyvatel s vyšším odborným vzděláním a vysokoškolským vzděláním.

4) Šumperk

Graf č. 10: Vývoj počtu obyvatel ve městě Šumperk v letech 2006 – 2016 (Zdroj dat: ČSÚ)

Graf znázorňuje vývoj počtu obyvatel. Od roku 2006 se počet obyvatel každoročně snižuje, což může souviset jak s nízkou porodností, tak s odlivem obyvatel ze severní části Olomouckého kraje.

Věková struktura obyvatelstva

Tabulka č. 8: Srovnání obyvatelstva podle hlavních věkových skupin ve městě Šumperk (Zdroj dat: ČSÚ)

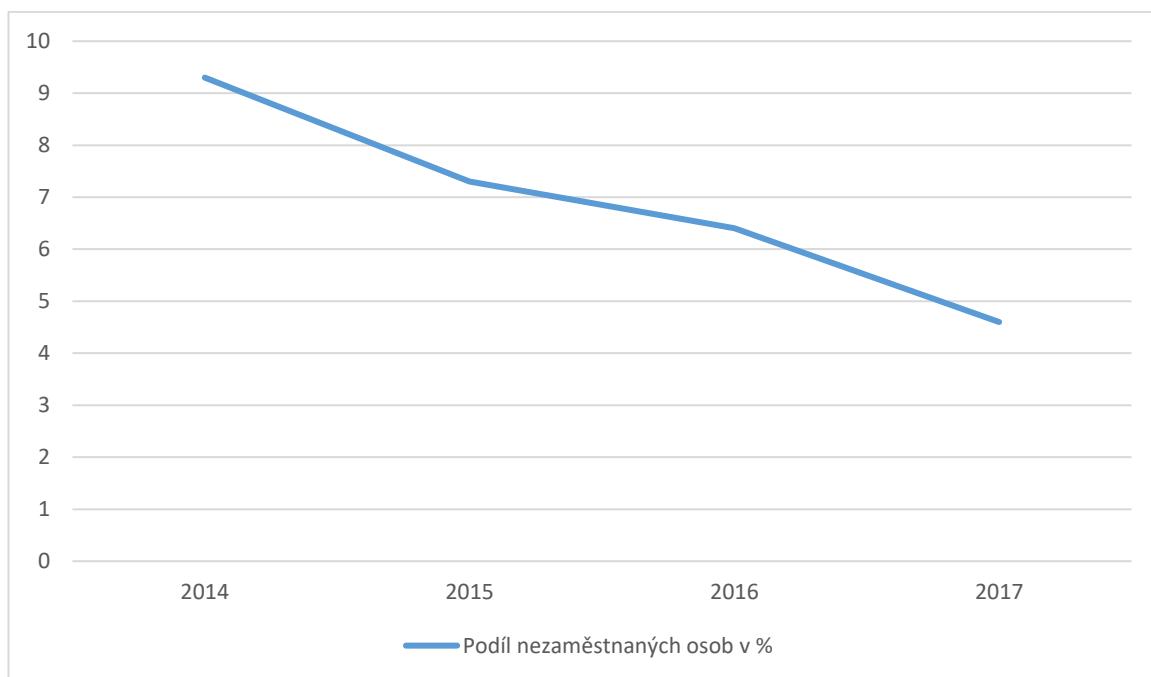
Věk	2000	2005	2010	2016
0 - 14	4732	3826	3654	3779
15 - 64	20780	19975	18818	16559
65 a více	4120	4395	4865	5967

Tabulka znázorňující obyvatelstvo podle hlavních věkových skupin ukazuje, že počet obyvatel starších 65 let se od roku 2000 každoročně zvyšuje. Naopak počet obyvatel ve věku 0-14 let 15-64 let se každým rokem snižuje.

Nezaměstnanost

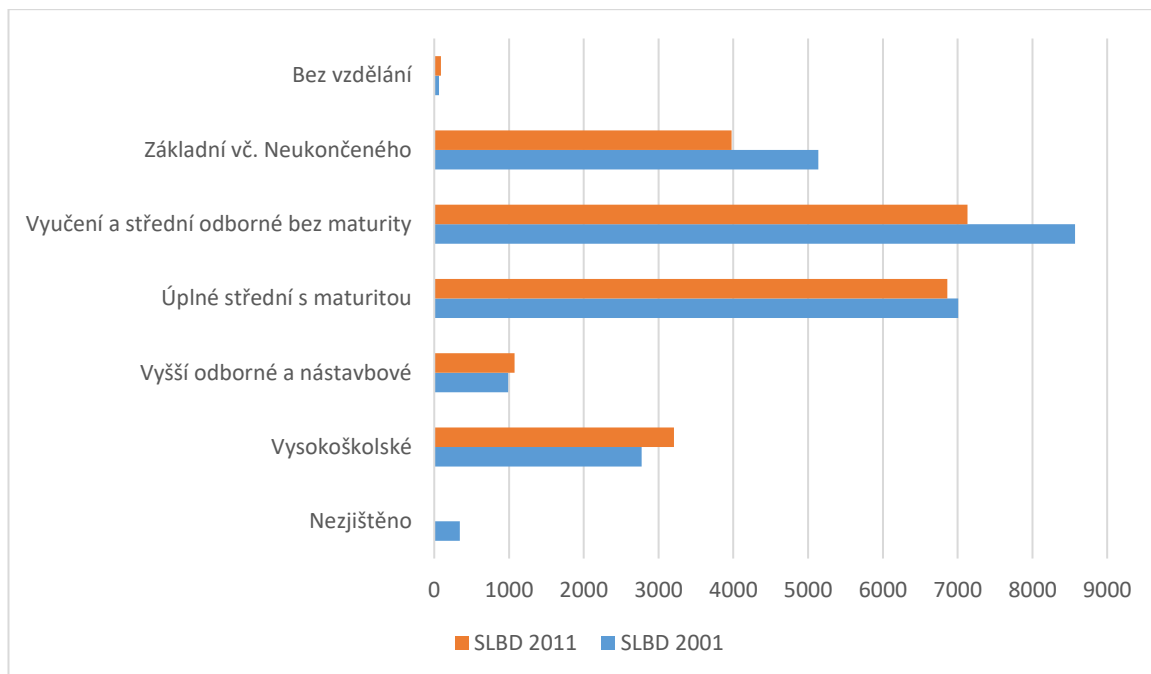
Graf č. 11: Podíl nezaměstnaných osob ve městě Šumperk v letech 2014 – 2017
(Zdroj dat: MPSV ČR)

Graf znázorňující podíl nezaměstnaných osob v Šumperku ukazuje, že tento podíl se od počátku roku 2014 snížil o necelou polovinu (4,7 %).

Vzdělanostní struktura

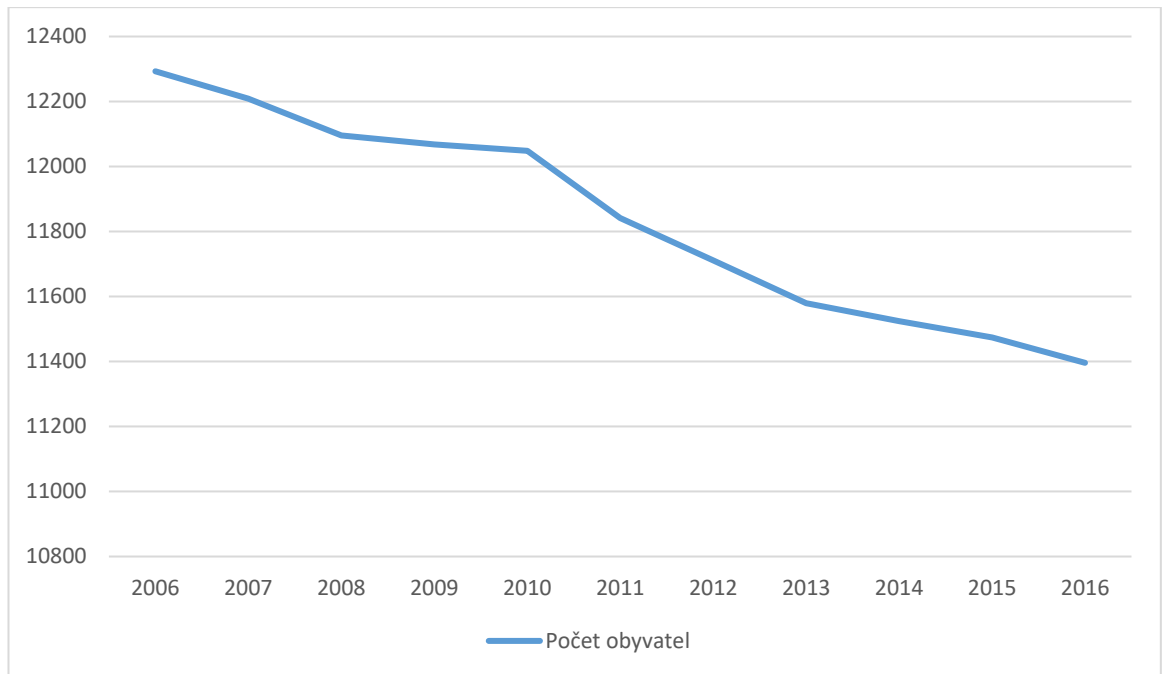
Graf č. 12: Vzdělanostní struktura obyvatel starších 15 let ve městě Šumperk, srovnání let 2001 a 2011 (SLBD) (Zdroj dat: ČSÚ)

Graf znázorňující vzdělanostní strukturu obyvatelstva ve městě Šumperk znázorňuje, že stejně jako v ostatních městech se zvyšuje počet obyvatel s vyšším vzděláním (vysokoškolské a vyšší odborné vzdělání) a snižuje se počet obyvatel s nižším vzděláním (základní vzdělání včetně neukončeného a střední odborné vzdělání bez maturity včetně vyučení). Počet obyvatel s ukončeným středním vzděláním s maturitou se snížil, ale rozdíl je téměř zanedbatelný.

5) Jeseník

Graf č. 13: Vývoj počtu obyvatel ve městě Jeseník v letech 2006 – 2016 (Zdroj dat: ČSÚ)

Graf znázorňuje vývoj počtu obyvatel ukazuje, že počet obyvatel ve městě Jeseník se každoročně snižuje. Největší propad ve sledovaném období je zaznamenán od roku 2010.

Věková struktura obyvatelstva

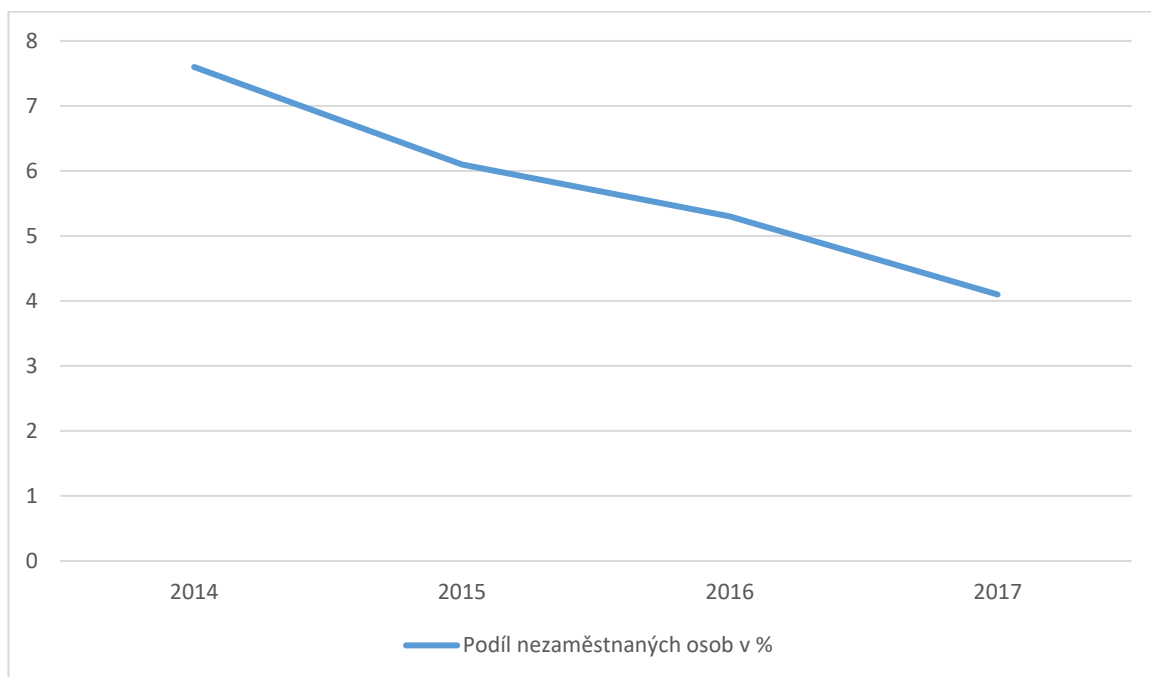
Tabulka č. 9: Srovnání obyvatelstva podle hlavních věkových skupin ve městě Jeseník (Zdroj dat: ČSÚ)

Věk	2000	2005	2010	2016
0 - 14	2110	1707	1601	1533
15 - 64	9306	9075	8547	7347
65 a více	1446	1595	1900	2516

Tabulka znázorňující srovnání obyvatel podle hlavních věkových skupin ukazuje, že stejně jako u všech ostatních měst populace města stárne (počet obyvatel starších 65 let se každoročně zvyšuje), zatímco počet obyvatel první a druhé věkové skupiny se naopak každoročně snižuje.

Nezaměstnanost

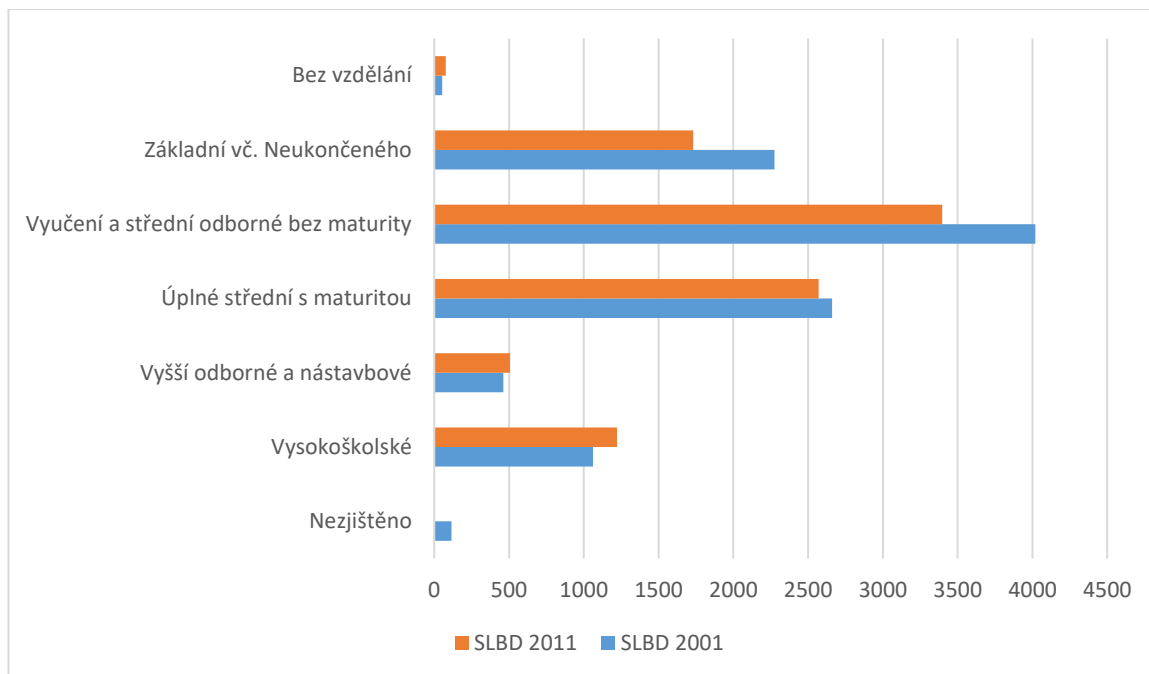
Graf č. 14: Podíl nezaměstnaných osob ve městě Jeseník v letech 2014 – 2017
(Zdroj dat: MPSV ČR)

Graf znázorňující podíl nezaměstnaných osob ve městě Jeseník ukazuje, že podíl nezaměstnaných osob se od začátku roku snižuje (za sledované období klesl podíl nezaměstnanosti o 3,5 %).

Vzdělanostní struktura

Graf č. 15: Vzdělanostní struktura obyvatel starších 15 let ve městě Jeseník, srovnání let 2001 a 2011 (SLBD) (Zdroj dat: ČSÚ)

Srovnání sociodemografických analýz jednotlivých měst

Jednotlivé sociálně-demografické ukazatele, konkrétně vývoj počtu obyvatel, srovnání obyvatelstva podle hlavních věkových skupin, podíl nezaměstnaných osob a vzdělanostní struktura, jsou u všech měst zobrazeny za stejné časové období, aby mohly být následně porovnávány.

Srovnání vývoje počtu obyvatelstva v jednotlivých městech

Křivka vývoje počtu obyvatel klesá u všech srovnávaných měst směrem dolů. Pouze v Přerově byl v roce 2007 zaznamenán nárůst počtu obyvatel, ale v dalších letech nadále klesal. Vývoj počtu obyvatel ovlivňují faktory jako přirozený přírůstek a úbytek obyvatelstva a migrace. Přirozený přírůstek dosahuje v posledních letech záporné hodnoty, jehož příčinou je nízká porodnost. Jedním ze sociálně demografických trendů Olomouckého kraje je

vyliďňování velkých měst, které částečně tento pokles ve vývoji obyvatelstva vysvětluje především ve statutárních městech Olomouc, Prostějov a Přerov. Dalším významným trendem je odliv obyvatelstva se severního území Olomouckého kraje, což vysvětluje úbytek obyvatelstva zejména ve městech Jeseník a Šumperk.

Srovnání obyvatelstva podle hlavních věkových skupin

Ve všech městech, jakož i ve světě, se objevuje trend stárnutí obyvatelstva. To je způsobeno dvěma faktory, jimiž jsou zvyšování střední délky života, a naopak snížení porodnosti. Od roku 2000 se v každém městě zvýšil počet obyvatel starších 65 let, přičemž první a druhá věková skupina (děti do 14 let a produktivní od 15 do 64 let) vykazuje každoroční snížení (kromě města Olomouc, kde se v posledním roce zvýšil oproti letem minulým počet obyvatel první skupiny 0 - 14 let).

Srovnání nezaměstnanosti v jednotlivých městech

Od roku 2013 se registrovaná nezaměstnanost přestala sledovat v rámci ukazatele Míra nezaměstnanosti, novým ukazatelem je podíl nezaměstnaných osob, který vyjadřuje podíl dosažitelných uchazečů o zaměstnání ve věku 15 - 64 let ze všech obyvatel ve stejném věku. Srovnání podílu nezaměstnaných osob tak můžeme sledovat pouze v posledních čtyřech letech. Křivka ukazuje, že ve všech městech od začátku roku 2014 podíl nezaměstnaných osob klesá. Nejnižší podíl nezaměstnaných osob vykazuje město Prostějov, nejvyšší potom Přerov (7,4%).

Srovnání vzdělanostní struktury obyvatelstva

Srovnání vzdělanostní struktury obyvatel jednotlivých měst vychází z dat získaných ze Sčítání lidu, domu a bytů z let 2001 a 2011. Ze srovnání vyplývá, že ve všech městech sílí populace s vyšším dosaženým vzděláním. Oproti roku 2001 se snížil počet obyvatel se základním vzděláním, středním

odborným vzděláním bez maturity včetně vyučení. Naopak ve všech městech se zvýšil počet obyvatel s dokončeným vysokoškolským vzděláním. Úplné střední vzdělání s maturitou dosahuje průměrně stejných hodnot, zvýšení vykazuje pouze město Olomouc.

Jedním z kritérií bylo také porovnání počtu osob bez domova v jednotlivých městech k celkovému počtu obyvatel města. Toto kritérium bohužel nemohlo být naplněno, protože se o počtu osob bez domova ve městech nevedou žádné statistiky.

8.2 Sociální služby pro lidi bez domova

V následující části práce budou blíže charakterizovány vybrané sociální služby pro lidi bez domova ve všech pěti městech. Po popisu těchto služeb bude následovat srovnání nabídky služeb v jednotlivých městech.

1) Sociální služby pro lidi bez domova v Olomouci

Domov pro ženy a matky s dětmi

Adresa: Holečkova 90/7, Povel, 779 00 Olomouc 9

Adresa: Sokolská 1190/50, Olomouc, 779 00 Olomouc 9

Poskytovatel: Statutární město Olomouc

Zařízení Domov pro matky a ženy s dětmi vzniklo v roce 2000 a je začleněno oddělení odboru sociálních služeb Magistrátu města Olomouce zřizovaného statutárním městem Olomouce. Cílovou skupinou jsou ženy, matky s nezletilými dětmi a těhotné ženy starší 18 let, které se ocitly v mimořádně obtížné sociální situaci spojené se ztrátou bydlení. Posláním Domova pro ženy a matky s dětmi je poskytnout těmto ženám podporu, pokud se ocitly

v mimořádně obtížné situaci spojené se ztrátou bydlení nebo jsou ohroženy domácím násilím a zabránit tak sociálnímu vyloučení nebo ponižování jejich lidské důstojnosti.

Zařízení má dvě pracoviště, pracoviště na Holečkově ulici je jednopatrová panelová budova v panelové zástavbě s kapacitou 39 osob včetně dětí, pracoviště na ulici Sokolská je dvoupodlažní budova v městské zástavbě v centru města s kapacitou 26 osob včetně dětí. Obě pracoviště poskytují pobytové služby, přičemž na pracovišti v Holečkově ulici je umožněn 24 hodinový příjem klientek (STATUTÁRNÍ MĚSTO OLOMOUC, 2012a).

Azylový dům

Adresa: Řepčinská 245/113, Olomouc – Řepčín, 779 00

Poskytovatel: Statutární město Olomouc

Posláním Azylového domu je prostřednictvím ubytování na přechodnou dobu a individuální sociální práce podpořit muže v nepříznivé sociální situaci spojené se ztrátou bydlení v jejich ukotvení, stabilizaci, začlenění do společnosti, rozvoji schopností pro hledání vhodných východisek a aktivním řešení jejich životní situace a zvládnání nároků každodenního života. Cílem poskytování sociální služby je motivace klientů a rozvoj, popř. zachování, jejich schopností k samostatnému řešení problémových sociálních situací. Cílovou skupinou azylového domu jsou muži starší 18 let, kteří se ocitli v nepříznivé životní situaci a kteří přišli o bydlení nebo jsou jeho ztrátou ohroženi, mají sníženou nebo žádnou schopnost řešit vzniklou tíživou situaci, jsou samostatní v běžných úkonech, jsou způsobilí platit za sociální službu a domluví se česky nebo slovensky alespoň na základní úrovni.

Kapacita azylového domu je 48 lůžek, nabízí ubytování ve dvou a čtyř lůžkových pokojích. Příjem klientů probíhá každý den v určený čas. Sociální služba je poskytována za úhradu, která činí 66 Kč za každý den, kdy je služba

poskytována. Azylový dům poskytuje klientům přechodné ubytování na dobu určitou, nejdéle však na 12 měsíců. Kromě pobytových služeb nabízí azylový dům klientům i základní sociální poradenství, individuální konzultace zaměřené na plánování, systematickou sociální práci nebo aktivizační a volnočasové aktivity (STATUTÁRNÍ MĚSTO OLOMOUC, 2012b).

Noclehárna pro muže

Adresa: Řepčinská 245/113, Olomouc – Řepčín, 779 00

Poskytovatel: Statutární město Olomouc

Posláním sociální služby noclehárna je nabízet pomoc klientům bez přístřeší, kteří mají zájem o přenocování a využití hygienického zařízení, a podpořit je ve snaze tuto situaci řešit v rámci sociální práce. Cílem poskytované sociální služby je snížení sociálních a zdravotních rizik souvisejících se způsobem života klientů na ulici prostřednictvím přenocování na noclehárně a využití hygienického zařízení a motivovat klienta, aby svou nepříznivou situaci začal řešit a zahájil tak zpětnou integraci do společnosti (např. přechod na vyšší stupeň, kterým je azylový dům). Cílovou skupinou noclehárny jsou muži bez přístřeší starší 18 let, kteří jsou fyzicky soběstační a mají zájem o přenocování a využití hygienického zařízení.

Služba je poskytována za poplatek, který činí 20 Kč za nocleh. Klienti mají třikrát za měsíc nárok na tzv. krizové noclehy, v případě že nemají finanční prostředky na uhrazení služby. Kapacita noclehárny je 10 lůžek (STATUTÁRNÍ MĚSTO OLOMOUC, 2012c).

Azylový dům pro muže

Adresa: Wurmova 588/5, Olomouc, 779 00 Olomouc 9

Poskytovatel: Charita

Azylový dům nabízí ubytování po dobu jednoho roku. Cílem poskytované služby je nabídnout lidem bez přístřeší možnost postavit se na vlastní nohy a nalézt řešení své sociální situace. Služba je určena mužům starším 18 let v obtížné životní situaci, kteří se ocitli bez přístřeší. Upřednostňováni jsou muži, kteří se navrátili z výkonu trestu odnětí svobody a muži s trvalým bydlištěm v Olomouckém kraji. Službu mohou využívat také cizinci, ale pouze za předpokladu, že mají trvalý pobyt v České republice.

Kapacita azylového domu je 28 lůžek, kde jsou muži ubytováni ve dvou až čtyřlůžkových pokojích. Služba je poskytována za úhradu, která činí měsíčně 2 750 až 3 050 Kč podle pokoje. Kromě pobytové služby nabízí azylový dům klientům odborné sociální poradenství a asistenci (CHARITA OLOMOUC, 2018a).

Azylový dům pro ženy

Adresa: Wurmova 588/5, Olomouc, 779 00 Olomouc 9

Poskytovatel: Charita

Azylový dům nabízí ubytování na dobu jednoho roku. Cílem poskytované služby je nabídnout lidem bez přístřeší možnost postavit se na vlastní nohy a nalézt řešení své sociální situace. Služba je určena ženám starším 18 let v obtížné životní situaci, kteří se ocitli bez přístřeší.

Kapacita služby je 10 lůžek ve dvoulůžkových pokojích. Služba je poskytována za úhradu a činí 100 Kč za den. Kromě pobytové služby nabízí azylový dům klientům odborné sociální poradenství a asistenci (CHARITA OLOMOUC, 2018a).

Noclehárna pro muže

Adresa: Wurmova 588/5, Olomouc, 779 00 Olomouc 9

Poskytovatel: Charita

Posláním noclehárny je především poskytnutí přespání a hygienického zázemí mužům v obtížné životní situaci a bez přístřeší. Služba nabízí kromě ubytování odbornou pomoc při hledání vhodných východisek a její těžiště je v individuálním přístupu, respektu k druhému, k jeho právům, důstojnosti a rozhodnutím. Cílovou skupinou jsou muži starší 18 let, kteří se ocitli v obtížné životní situaci a bez přístřeší. Službu mohou využívat i cizinci s platným pasem.

Kapacita noclehárny je 18 lůžek v jedné místnosti, k dispozici je sociální zařízení a kuchyňka. Služba se poskytuje za úhradu, která činí 20 Kč za nocleh. Klienti mají třikrát za měsíc nárok na tzv. krizové noclehy, v případě že nemají finanční prostředky na uhrazení služby (CHARITA OLOMOUC, 2018b).

Noclehárna pro ženy

Adresa: Wurmova 588/5, Olomouc, 779 00 Olomouc 9

Poskytovatel: Charita

Posláním Noclehárny pro ženy je především poskytnutí bezpečného přespání a hygienického zázemí ženám bez střechy nad hlavou či v obtížné životní situaci. Dle potřeb klientky je individuálně poskytována odborná pomoc s řešením její sociální situace a s hledáním vhodných východisek. Cílovou

skupinou jsou ženy starší 18 let, které se ocitly v obtížné životní situaci a bez přístřeší. Služby mohou využívat i cizinky s platným pasem.

Kapacita noclehárny je 10 lůžek. Služba je poskytována za úhradu, která činí 25 Kč za nocleh. Ženy mají možnost si tento poplatek odpracovat. Klientky mají třikrát za měsíc nárok na tzv. krizové noclehy, v případě že nemají finanční prostředky na uhrazení služby (CHARITA OLOMOUC, 2018b).

Nízkoprahové denní centrum

Adresa: Wurmova 588/5, Olomouc, 779 00 Olomouc 9

Poskytovatel: Charita

Nízkoprahové denní centrum nabízí lidem bez domova zázemí, kde najdou bezpečný prostor, v němž je možné řešit své problémy (sociální, ekonomické, právní, zdravotní, rodinné). Kromě odborného sociálního poradenství mohou klienti využít základní materiální pomoci ve formě stravy, hygieny, výměny šatstva a praní. Cílovou skupinou jsou lidé bez přístřeší starší 18 let. Služba je poskytována zdarma (CHARITA OLOMOUC, 2018c).

Terénní program

Adresa: Wurmova 588/5, Olomouc, 779 00 Olomouc 9

Poskytovatel: Charita

Služba se zaměřuje na vyhledávání a kontaktování lidí, kteří žijí na ulici nebo se ve skupině lidí bez domova pohybují. Sociální pracovníci terénního programu se snaží lidi bez přístřeší motivovat k řešení jejich tíživé životní situace, a tím předcházet jejímu zhoršení. Poskytování služby terénního programu má jiná východiska než ostatní sociální služby pro lidi bez domova. Služba je poskytována osobám starším 18 let, které žijí na ulici nebo mají provizorní bydlení (zahradní chatka, stan, atd.). Služba nabízí pomoc při zprostředkování dalších služeb, které pomáhají lidem bez domova, pomoc při

jednání s úřady a s vyřizováním osobních dokladů, pomoc při hledání bydlení či zaměstnání, poskytnutí odborného sociálního poradenství nebo i jen možnost si popovídat. Pracovníci poskytují službu několikrát týdně v určený čas na hlavním vlakovém nádraží. Služba terénní program je poskytována bezplatně (CHARITA OLOMOUC, 2018d).

Dům na půl cesty

Adresa: Sokolská 542/32, Olomouc, 779 00 Olomouc 9

Poskytovatel: Diakonie ČCE - středisko v Sobotíně

Dům na půl cesty je služba, která umožňuje mladým lidem bez vlastního zázemí bydlet v prostředí, kde mohou s pomocí pracovníků získat a rozvíjet dovednosti potřebné pro samostatný život, a zlepšit tak svoji dosavadní životní situaci. Cílovou skupinou jsou mladí lidé od 18 do 26 let, kteří nemají uspokojivé zázemí a potřebují podporu a pomoc při řešení obtížné životní situace. Kapacita služby je sedm míst. Cena za poskytování služby je 130 Kč za den (KISSOS, 2018).

2) Sociální služby pro lidi bez domova v Prostějově

Nízkoprahové denní centrum

Adresa: Určická 3124/101, Prostějov, 796 01 Prostějov 1

Poskytovatel: Azylové centrum Prostějov, o.p.s.

Nízkoprahové denní centrum poskytuje ambulantní sociální službu rizikovým skupinám osob, ženám i mužům v nepříznivé sociální situaci se ztrátou bydlení. Poskytuje pomoc při zabezpečení hygieny, stravy a pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a obstarávání osobních záležitostí. Cílovou skupinou jsou muži i ženy od 18 do 80 let, kteří se ocitli bez přístřeší

nebo v obtížné životní situaci. Služba je přednostně určena žadatelům z Prostějova a blízkého okolí.

Kapacita nízkoprahového denního centra je celkem 21 míst, z toho 15 pro muže a 6 pro ženy. Služba je poskytována bezplatně, a to včetně stravy (AZYLCENTRUM, 2018a).

Azylový dům pro muže a ženy

Adresa: Určická 3124/101, Prostějov, 796 01 Prostějov 1

Poskytovatel: Azylové centrum Prostějov, o.p.s.

Posláním služby je poskytnout pomoc mužům i ženám bez přístřeší a tím zajistit podmínky pro uspokojení základních lidských potřeb jako je ubytování, hygiena a základní informace o sociálních službách, což přispívá k řešení aktuální nepříznivé sociální situace spojené se ztrátou bydlení. Cílovou skupinou jsou tedy muži i ženy od 18 do 80 let věku, kteří se ocitli bez přístřeší nebo v nepříznivé životní situaci. Přednostně jsou ubytováni klienti z Prostějova.

Kapacita azylového domu je 34 lůžek, z toho 28 pro muže. Služba je poskytována za úhradu, která činí 2700 Kč za měsíc (AZYLCENTRUM, 2018b).

Azylový dům pro osamělé rodiče s dětmi

Adresa: Pražská 2314/1, Prostějov, 796 01 Prostějov 1

Poskytovatel: Azylové centrum Prostějov, o.p.s.

Posláním služby je poskytnout pomoc pro osamělé rodiče s dětmi a tím zajistit podmínky pro uspokojení základních lidských potřeb jako je ubytování, hygiena a základní informace o sociálních službách, což přispívá k řešení aktuální nepříznivé sociální situace spojené se ztrátou bydlení. Cílovou

skupinou jsou osamělí rodiče (19 – 64 let) s dětmi (0 – 18 let), kteří se ocitli v tíživé životní situaci spojené se ztrátou bydlení.

Kapacita azylového domu je 10 rodičů a maximálně 30 dětí. Služba je poskytována za úhradu, která činí 2 700 Kč za měsíc za rodiče a 900 Kč za měsíc za dítě (AZYLCENTRUM, 2018c).

Terénní program

Adresa: Určická 3124/101, Prostějov, 796 01 Prostějov 1

Poskytovatel: Azylové centrum Prostějov, o.p.s.

Terénní program slouží jako nástroj pomoci sociálně vyloučeným lidem, nebo ohroženým sociálním vyloučením. Cílovou skupinou terénního programu jsou muži a ženy bez přístřeší ve věku od 19 do 80 let. Terénní program je určen pro osoby, které vedou rizikový způsob života nebo jsou tímto způsobem života ohroženy, žijící v sociálně vyloučených komunitách a jiných sociálně ohrožených skupinách. Terénní sociální pracovník provádí svoji práci přímo v místech, kde se bezdomovci nacházejí, snaží se získat jejich důvěru. Osloví je a snaží se je získat ke spolupráci, motivovat je a nabídnout pomoc nebo služby, které Azylové centrum provozuje. Služba je poskytována bezplatně (AZYLCENTRUM, 2018d).

Noclehárna

Adresa: Určická 3124/101, Prostějov, 796 01 Prostějov 1

Poskytovatel: Azylové centrum Prostějov, o.p.s.

Posláním služby je poskytnout pomoc mužům i ženám bez přístřeší a tím zajistit podmínky pro uspokojení základních lidských potřeb jako je nocleh, hygiena a základní informace o sociálních službách, což přispívá k řešení aktuální nepříznivé sociální situace spojené se ztrátou bydlení. Cílovou skupinou jsou muži i ženy bez přístřeší od 18 do 80 let věku.

Kapacita noclehárny je 19 míst, z toho 15 míst pro muže. Služba je poskytována za úhradu, přičemž první noc je zdarma, za každou další musí klienti zaplatit 65 Kč za jednolůžkový pokoj nebo 55 Kč za dvoulůžkový pokoj (AZYLCENTRUM, 2018e).

3) Sociální služby pro lidi bez domova v Přerově

Azylový dům pro matky s dětmi

Adresa: 9. května 2481/107, Přerov I-Město, 750 02 Přerov 2

Poskytovatel:

Azylový dům pro matky s dětmi umožňuje překlenutí nepříznivé sociální situace spojené se ztrátou bydlení. Cílovou skupinou jsou těhotné ženy nebo ženy s nezaopatřenými dětmi do 18 let., které se ocitly v tíživé životní situaci spojené se ztrátou bydlení a které chtějí nastalou situaci aktivně řešit.

Kapacita služby je 24 žen. Služba je poskytována za poplatek, který se odvíjí od počtů členů rodiny, samotná žena zaplatí 115 Kč za den, s jedním dítětem 140 Kč za den, se dvěma dětmi 185 Kč za den, se třemi dětmi 225 Kč za den a se čtyřmi dětmi 265 Kč za den (ARMÁDA SPÁSY, 2016a).

4) Sociální služby pro lidi bez domova v Šumperku

Noclehárna

Adresa: Vikýřovická č.ev. 1495, Šumperk, 787 01 Šumperk 1

Poskytovatel: Armáda spásy v České republice, z.s.

Posláním služby je předcházet možným újmám na zdraví a životech osob bez domova poskytnutím bezpečného přespání, zajištěním podmínek pro hygienu a výdejem jednoduché stravy. Cílovou skupinou jsou muži a ženy starší 18 let bez přístřeší, kteří jsou fyzicky soběstační.

Kapacita noclehárny je celkem 26 míst zpravidla po šestilůžkových pokojích, z toho 20 míst pro muže. Služba je poskytována za poplatek, který činí 45 Kč za noc (ARMÁDA SPÁSY, 2016b).

Azylový dům

Adresa: Vikýřovická č.ev. 1495, Šumperk, 787 01 Šumperk 1

Poskytovatel: Armáda spásy v České republice, z.s.

Posláním služby je nabídnout pomoc mužům a ženám, kteří se ocitli v nepříznivé sociální situaci, spojenou se ztrátou bydlení, poskytnutím přechodného ubytování, individuální sociální podpory a dostatečného prostoru k jejich samostatnému začlenění do běžného života společnosti. Cílovou skupinou jsou muži a ženy starší 18 let bez přístřeší, kteří jsou fyzicky soběstační a jsou ochotni aktivně řešit svou nepříznivou situaci.

Kapacita služby je 31 míst, z toho je garantováno 23 míst pro muže a 5 pro ženy. Další tři místa jsou tzv. „klouzavá“, tzn., že při naplnění garantované kapacity jsou tato místa využita dle momentální potřeby. Služba je poskytována za úhradu, která činí 115 Kč za ubytování za den a 75 Kč za celodenní stravu (ARMÁDA SPÁSY, 2016c).

Nízkoprahové denní centrum

Adresa: Jesenická 475/2, Šumperk, 787 01 Šumperk 1

Poskytovatel: Armáda spásy v České republice, z.s.

Posláním služby je umožnit lidem bez přístřeší trávit čas v bezpečném prostředí s možností uspokojení základních životních potřeb a prostřednictvím základního sociálního poradenství motivovat a podporovat uživatele k využití návazných služeb. Cílovou skupinou jsou muži a ženy bez přístřeší starší 18 let, kteří jsou fyzicky soběstační.

Okamžitá kapacita nízkoprahového centra je 20 míst. Služba je poskytována bezplatně, za příplatek si klienti mohou například vyprat oblečení nebo si dát menší občerstvení (ARMÁDA SPÁSY, 2016d).

Dům Přístav (Domov se zvláštním režimem pro osoby bez domova)

Adresa: Jesenická 475/2, Šumperk, 787 01 Šumperk 1

Poskytovatel: Armáda spásy v České republice, z.s.

Domov Přístav poskytuje pobytovou sociální službu pro osoby bez domova, které se ocitly v nepříznivé sociální situaci, spojené se ztrátou bydlení, a současně jejich zdravotní a sociální stav vyžaduje podporu nebo pomoc druhé osoby v rámci nepřetržité péče. Cílovou skupinou jsou osoby bez přístřeší starší 26 let, mobilní i imobilní, kteří se nacházejí v nepříznivé sociální situaci, se zhoršenou soběstačností nebo zhoršeným zdravotním stavem. Celková kapacita zařízení je 34 míst (ARMÁSA SPÁSY, 2018).

Dům pro osamělé rodiče s dětmi v tísní

Adresa: Gagarinova 2364/5, Šumperk, 787 01 Šumperk 1

Poskytovatel: PONTIS Šumperk, o.p.s.

Posláním služby je pomáhat osamělým rodičům a jejich dětem překlenout nepříznivou životní situaci spojenou se ztrátou bydlení a pomoci jim zpět se začlenit do společnosti. Cílovou skupinou jsou těhotné ženy od 7. měsíce těhotenství a osamělí rodiče, popřípadě zákonní zástupci, s maximálně čtyřmi nezletilými nebo nezaopatřenými dětmi, které mají svěřené v péči. Maximální délka pobytu je stanovena na jeden rok.

Kapacita domu je 14 bytových jednotek a velikosti 1+1. Služba je poskytována za úhradu, která činí 90 Kč za dospělé osobu za den a 70 Kč za každé dítě za den (PONTIS, 2018).

5) Sociální služby pro lidi bez domova v Jeseníku

Dům na půl cesty

Adresa: Rejvízská 364, Bukovice, 790 01 Jeseník 1

Poskytovatel: Diakonie ČCE – středisko v Sobotíně

Dům na půl cesty je služba, která umožňuje mladým lidem bez vlastního zázemí bydlet v prostředí, kde mohou s pomocí pracovníků získat a rozvíjet dovednosti potřebné pro samostatný život, a zlepšit tak svoji dosavadní životní situaci. Cílovou skupinou jsou mladí lidé od 18 do 26 let, kteří nemají uspokojivé zázemí a potřebují podporu a pomoc při řešení obtížné životní situace. Kapacita služby je pět míst (DIAKONIE SOBOTÍN, 2018).

Terénní program

Adresa: Lipovská 83/8, Jeseník, 790 01 Jeseník 1

Poskytovatel: Darmoděj z.ú.

Posláním terénního programu je aktivní vyhledávání a kontaktování cílové skupiny v jejich přirozeném prostředí. Napomáhat lidem, kteří se ocitli v obtížné životní situaci, usilovat o jejich sociální začlenění a změnu dosavadního způsobu života. Cílovou skupinou jsou (mimo jiné) osoby bez přístřeší. Denní kapacita terénního programu je 42 klientů (nejedná se ale pouze o osoby bez přístřeší). (DARMODĚJ, 2018).

Noclehárna pro muže a ženy

Adresa: Otakara Březiny 228/28, Jeseník, 790 01 Jeseník 1; Seifertova 689/7, Jeseník, 790 01 Jeseník 1

Poskytovatel: Boétheia - společenství křesťanské pomoci, zapsaný spolek

Posláním služby osobám bez přístřeší důstojné uspokojení základních lidských potřeb, (poskytnutí podmínek pro osobní hygienu, poskytnutí přenocování) a v případě zájmu také poskytnutí základních informací o sociálních službách, které by mohly pomoci s řešením jejich nepříznivé situace. Cílovou skupinou jsou muži a ženy starší 18 let bez přístřeší, kteří se ocitli v tíživé životní situaci.

Kapacita služby je 10 lůžek pro muže a 4 lůžka pro ženy. Služba je poskytována za úhradu, která činí 20 Kč za noc (po 90 nocích se cena zvyšuje na 25 Kč, po 120 nocích na 30 Kč). (BOETHIA, 2018a).

Azylový dům pro muže a ženy

Adresa: Otakara Březiny 228/28, Jeseník, 790 01 Jeseník 1

Poskytovatel: Boétheia - společenství křesťanské pomoci, zapsaný spolek

Posláním služby je podpora mužům a ženám, kteří se z různých příčin ocitli v nepříznivé sociální situaci spojené se ztrátou bydlení a chtějí tuto situaci řešit. Individuální podpora je poskytována po dobu nezbytně nutnou prostřednictvím celodenního bydlení, hygieny, možnosti stravování a motivací k návratu do společnosti. Cílem je stabilizovat sociální situaci uživatele prostřednictvím adaptační doby (přizpůsobení se podmínkám služby) a podporovat uživatele k postupnému osamostatnění a návratu do společnosti. Cílovou skupinou jsou muži a ženy starší 18 let, kteří se ocitli v nepříznivé životní situaci nebo se ocitli bez střechy nad hlavou.

Kapacita služby je 48 lůžek. Služba je poskytována za úhradu, přičemž za jednolůžkový pokoj je stanovena cena 90 Kč za den, za dvojlůžkový nebo třílůžkový pokoj 85 Kč za den (BOETHIA, 2018b).

Azylový dům pro rodiče s dětmi

Adresa: Otakara Březiny 228/28, Jeseník, 790 01 Jeseník 1

Poskytovatel: Boétheia - společenství křesťanské pomoci, zapsaný spolek

Posláním azylového domu je podpora rodičů s dětmi bez střechy nad hlavou. Individuální podpora je poskytována po dobu nezbytně nutnou prostřednictvím celodenního bydlení, hygieny, možnosti stravování a motivací k návratu do společnosti. Cílovou skupinou azylového domu jsou rodiče s dětmi (nebo zákonní zástupci) a těhotné ženy od 2. trimestru těhotenství, kteří jsou starší 18 let a ocitli se v tíživé životní situaci, která bývá zpravidla spojená se ztrátou domova.

Kapacita azylového domu je 24 lůžek, z toho 16 lůžek je určeno pro děti. Služba je poskytována za úhradu, přičemž rodič (nebo zákonný zástupce) zaplatí 70 Kč za den, za dítě zaplatí 40 Kč za den a těhotná bezdětná matka zaplatí 80 Kč za den (BOETHIA, 2018c).

Nízkoprahové denní centrum

Adresa: Otakara Březiny 228/28, Jeseník, 790 01 Jeseník 1

Poskytovatel: Boétheia - společenství křesťanské pomoci, zapsaný spolek

Cílovou skupinou jsou muži a ženy starší 18 let, kteří se ocitli v nepříznivé životní situaci spojené se ztrátou bydlení, kterou nejsou schopni vyřešit vlastními silami.

Okamžitá kapacita nízkoprahového denního centra je 10 klientů. Služba je poskytována bezplatně (BOETHIA, 2018d).

Srovnání nabídky sociálních služeb v jednotlivých městech

Město Olomouc nabízí celkem 11 sociálních služeb pro lidi bez domova, které jsou registrovány v Registru poskytovatelů sociálních služeb. Počet služeb je ze všech pěti měst nejvyšší, což ale odpovídá počtu obyvatel. Celková kapacita pobytových registrovaných sociálních služeb pro lidi bez domova ve městě Olomouc je 192 míst. Pro porovnání, odhadovaný počet lidí bez domova v Olomouci je cca 720 osob (KPSS, 2015), což znamená, že tyto služby jsou schopny nabídnout nocleh či ubytování zhruba třetině lidem bez přístřeší. Velmi dobrou síť sociálních služeb pro lidi bez domova má město Jeseník, které nabízí celkem sedm sociálních služeb pro lidi bez domova, což je vzhledem k nejnižšímu počtu obyvatel ze všech porovnávaných měst nejlepší nabídka. Ze sedmi služeb nabízí čtyři z nich pobytové služby, jejichž celková kapacita je 91 míst. Společně s Olomoucí je navíc jediné z měst, které provozuje službu Dům na půli cesty.

Naopak naprosto nedostatečnou síť sociálních služeb pro lidi bez domova má město Přerov, které nabízí pro lidi bez domova pouze dvě služby, z nichž jedna je ubytovna pro bezdomovce, která není zapsána v registru poskytovatelů sociálních služeb. Jedinou registrovanou pobytovou službou v Přerově je tedy azylový dům pro matky s dětmi o celkové kapacitě 24 míst.

Město Prostějov disponuje celkem pěti sociálními službami pro lidi bez domova, přičemž tři z nich jsou pobytovými službami s celkovou kapacitou 93 míst.

Město Šumperk nabízí celkem pět sociálních služeb pro lidi bez domova, přičemž čtyři z nich jsou pobytové služby s kapacitou 91 lůžek a 14 bytů pro rodiče s dětmi. Jako jediné v kraji poskytuje město Šumperk nově dům se zvláštním režimem pro osoby bez přístřeší.

Vzhledem k tomu, že města nevidují počet lidí bez domova, není možné určit, zda jsou stávající kapacity poskytovaných sociálních služeb vzhledem k celkovému počtu obyvatel města dostačující.

8.3 Přehled územní distribuce sociálních služeb

Následuje porovnání počtu sociálních služeb v jednotlivých městech a jejich kapacit s normativy vybavenosti územních celků sociálními službami. Vzhledem k tomu, že v normativě jsou uváděny jiné územní celky než se kterými pracuji v této práci (obec s rozšířenou působností, okres), budou normativy porovnávány podle počtu obyvatel jednotlivých měst.

Normativy vybavenosti územních celků sociálními službami

Jeseník jako obec v přenesené působnosti regionu do 20 000 obyvatel by podle normativu územní vybavenosti sociálními službami měl poskytovat tyto služby: základní sociální poradenství, zabezpečení podmínek pro přežití, domov – penzion pro matky s dětmi a krizové lůžko pro matku s dítětem. Všechny tyto služby město Jeseník poskytuje, k tomu navíc i azylový dům pro muže a ženy bez přístřeší, noclehárnu, nízkoprahové denní centrum, terénní program a dům na půl cesty.

Prostějov, Přerov a Šumperk by jako obce s přenesenou působností regionu do 50 000 obyvatel měly zajišťovat tyto služby (výčet služeb nabízejících pomoc lidem bez domova): základní sociální poradenství, zabezpečení podmínek pro přežití, domov – penzion pro matky s dětmi, krizové lůžko pro matku s dítětem, azylové ubytovny pro přechodné ubytování osob závislých na drogách nebo alkoholu. Prostějov a Šumperk všechny tyto služby poskytuje, pokud tedy budeme považovat normativem určené azylové ubytovny pro přechodné ubytování osob závislých na drogách nebo alkoholu za azylové ubytování pro muže a ženy bez přístřeší bez nutnosti závislosti na

návykových látkách. Mimo to ještě města nabízí lidem bez přístřeší noclehárny, nízkoprahová denní centra a terénní programy. Město Přerov má síť sociálních služeb pro lidi bez domova o poznání slabší, podle normativu poskytuje pouze základní sociální poradenství a azylový dům pro matky s dětmi. Mimo to město provozuje ještě ubytovnu (noclehárnu) pro lidi bez domova, ta ale není zapsaná v Registru poskytovatelů sociálních služeb.

Jelikož není v normativě uveden výčet služeb pro města s počtem obyvatel nad 100 000 jako je právě Olomouc, zařadila jsem Olomouc do kategorie „výčet služeb pro okres jako správní jednotku“. Okres jako správní jednotka by měl poskytovat tyto služby: základní a odborné sociální poradenství, azylové domy pro muže a ženy, azylové domy pro matky s dětmi, azylové ubytovny pro osoby vracející se výkonu trestu odnětí svobody, domy na půl cesty, noclehárny. Město Olomouc poskytuje kromě azylových ubytoven pro osoby vracející se z výkonu trestu odnětí svobody všechny výše zmíněné služby. Tato služba není poskytována v celém Olomouckém kraji. Mimo výše zmíněné Olomouc poskytuje lidem bez domova ještě nízkoprahové denní centrum a terénní program.

Normativy vybavenosti vybranými službami sociální pomoci

Podle tohoto normativu můžeme orientačně určit, kolik míst v azylovém ubytování by měl mít k dispozici územní celek s určitým počtem obyvatel (viz Tabulka č. 1).

Jeseník jako město s nejnižším počtem obyvatel by měl mít k dispozici zhruba 14 míst pro bezdomovce, z toho 7 v noclehárnách, 6 míst pro matky s dětmi, 27 míst pro osoby propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody a 17 míst pro osoby závislé na drogách.

Šumperk s počtem cca 26 tisíc obyvatel by podle tohoto normativu měl mít k dispozici přibližně 36 míst pro bezdomovce, z toho 18 v noclehárnách, 16

míst pro matky s dětmi, 70 míst pro osoby propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody a 44 míst pro osoby závislé na drogách.

Přerov s počtem cca 44 000 obyvatel by měl poskytovat 61 míst pro bezdomovce, z toho zhruba 30 v noclehárnách, 24 míst pro matky s dětmi, 118 míst pro osoby propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody a 74 míst pro osoby závislé na drogách. Stejný počet míst azylového ubytování by mělo poskytovat i město Prostějov.

Olomouc jakožto město s nejvyšším počtem obyvatel by mělo poskytovat podle normativu nejvyšší počet míst v azylovém ubytování. Pro bezdomovce by město mělo nabízet azylový pobyt o celkové kapacitě 140 míst, z toho 70 v noclehárnách, 60 míst pro matky s dětmi, 270 míst pro osoby propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody a minimálně 170 míst pro osoby závislé na drogách.

Počet reálně existujících míst v azylovém ubytování se shoduje s normativem pouze co se týče azylového ubytování pro bezdomovce a míst pro matky s dětmi (kromě Olomouce, kde je počet míst pro matky s dětmi nižší, než uvádí normativ). Žádné z měst není schopno pokrýt takový počet míst pro osoby propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody a osoby závislé na drogách. Azylové ubytování určené přímo osobám propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody neposkytuje žádné z měst. To stejné platí pro osoby závislé na drogách, pro které jsou vyhrazené jiné služby.

8.4 Komunitní plánování sociálních služeb

Další část práce se bude zabývat komunitním plánováním sociálních služeb v jednotlivých městech. Podle předem stanovených kritérií budou nejdříve komunitní plány jednotlivých měst analyzovány a následně porovnávány.

Komunitní plánování sociálních služeb ve městě Olomouc

Komunitní plánování sociálních služeb má ve městě tradici od roku 2005, kdy byl vytvořen první Rámcový komunitní plán sociálních služeb v Olomouci na období let 2007 – 2008. V roce 2015 byl zpracován a schválen v pořadí již čtvrtý Komunitní plán sociálních služeb Olomoucka na období let 2016 – 2019. Poslední zmíněný dokument se od předchozích liší tím, že se týká celého správního obvodu Olomouce jako obce s rozšířenou působností. Nově je také platný na čtyři roky (první komunitní plán byl stanoven na dva roky, druhý a třetí na dobu tří let). Všechny čtyři dokumenty v sobě zahrnují (kromě jiného) i část zaměřenou na sociální služby pro lidi bez domova. Konkrétně je to pracovní skupina s názvem *Občané v přechodné krizi*, kde jsou zařazeni bezdomovci, dlouhodobě nezaměstnaní, sociálně slabé rodiny (dlužníci), propuštění z vazby, děti propuštěné z ústavní výchovy či dětských domovů a oběti domácího násilí (KPSS, 2015).

Pracovní skupina, která je zaměřena problematiku občanů v přechodné krizi, vidí už od počátku komunitního plánování v Olomouci největší slabost v zajištění odpovídajících finančních prostředků sociálních služeb a v neexistenci návazných služeb. Tyto nedostatky bohužel přetrvávají i přes stanovené cíle pracovní skupiny a objevují se tak v každém komunitním plánu. Naopak jako silnou stránku stávajících sociálních služeb vidí v dostatečné nabídce služeb, kdy si tak klienti mohou mezi poskytovateli vybírat. Z analýzy potřeb poskytovatelů a uživatelů sociálních služeb

vyplývá, že i přes širokou nabídku sociálních služeb pro lidi bez domova chybí domov se zvláštním režimem, sociální bydlení pro celé rodiny a návazné ubytovací kapacity (KPSS OLOMOUC, 2015).

Komunitní plánování sociálních služeb ve městě Prostějov

Komunitní plánování sociálních služeb v Prostějově probíhá teprve od roku 2010, kdy bylo vytvořeno první Střednědobé plánování rozvoje sociálních služeb ve městě Prostějově na období let 2010 – 2013. V pořadí druhý střednědobý plán rozvoje sociálních služeb byl vytvořen na období let 2014 – 2016, posledním a zároveň probíhajícím plánem střednědobého rozvoje je ten na období let 2017 – 2019, který ještě nebyl zveřejněn. V každém plánu rozvoje sociálních služeb je pracovní skupina zaměřena na osoby ohrožené sociálním vyloučením, kam patří osoby bez přístřeší, osoby užívající nelegální látky, osoby starší 18 let nacházející se v nepříznivé životní situaci a osoby sociálně vyloučené nebo ohrožené sociálním vyloučením. Stejně jako v Olomouci, tak i v Prostějově je největším nedostatkem špatné financování sociálních služeb a neexistence sociálních bytů pro různé cílové skupiny (mladí dospělí, nízkopříjmové rodiny). Jako silná stránka sociálních služeb je uváděna spolupráce a komunikace mezi poskytovateli, existence již stávajících sociálních služeb a kvalitně poskytované služby pro cílovou skupinu (PROSTĚJOV, 2014).

Komunitní plánování sociálních služeb ve městě Přerov

Komunitní plánování sociálních služeb v Přerově má tradici od roku 2003, přičemž první Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb vyšel v roce 2007 na období let 2007 – 2010. Druhý Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb byl na období let 2011 – 2015 a zatím posledním Střednědobým plánem je ten

právě aktuální a to na období let 2016 – 2019. Ve všech třech plánech rozvoje sociálních služeb je pracovní skupina zaměřena na Osoby ohrožené sociálním vyloučením a etnické menšiny. Jako silnou stránku vidí pracovní skupina v již existující síti sociálních služeb pro cílovou skupinu, ale nutno podotknout, že jedinou registrovanou službou pro lidi bez domova ve městě je azylový dům pro matky s dětmi. Oproti ostatním městům v Přerově není azylový dům pro muže a ženy, terénní program ani nízkoprahové denní centrum pro lidi bez domova. Jako velká hrozba se v Přerově ukazuje rozsáhlá síť ubytoven pro sociálně vyloučené občany, kde žijí dlouhodobě celé rodiny nebo osoby se zdravotním postižením. S vysokým počtem ubytoven pro sociálně vyloučené úzce souvisí neefektivní systém vyplácení sociálních dávek na bydlení (PŘEROV, 2016).

Komunitní plánování sociálních služeb ve městě Šumperk

Komunitní plánování sociálních služeb v Šumperku započalo v roce 2005 a v roce 2007 byl schválen první Komunitní plán sociálních služeb ve městě Šumperk na období let 2007 – 2015. Druhým a aktuálním dokumentem je Komunitní plán sociálních služeb ve městě Šumperk na období let 2014 – 2018. V obou komunitních plánech jsou zastoupeny pracovní skupiny zaměřené na služby pro Osoby v krizi a sociálně vyloučené, kam patří osoby bez přístřeší, osoby v nepříznivé životní situaci, osoby propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody a osoby ohrožené sociálním vyloučením. Jako silná stránka je uváděna poměrně široká síť sociálních služeb pro cílovou skupinu a rozvoj služeb směřujících ke snižování rizik (osvětové aktivity). Stejně jako v ostatních městech je slabou stránkou absence návazných služeb a některých specifických služeb jako je sociální bydlení nebo dům na půl cesty. V letošním roce byla uvedena do provozu nová sociální služba, kterou je domov se zvláštním režimem pro osoby bez přístřeší. Domov Přístav je jedinou

pobytovou službou pro lidi bez domova se zvláštním režimem v kraji. Město vidí jako slabinu i v tom, že stávající systém sociálních služeb je nesystematicky prezentován, což vede k nízkému zájmu veřejnosti a potencionálních sponzorů (ŠUMPERK, 2014).

Komunitní plánování sociálních služeb ve městě Jeseník

Počátky komunitního plánování sociálních služeb na Jesenicku jsou v roce 2003. Prvním strategickým dokumentem pro oblast sociálních služeb byl Komunitní plán sociálních služeb na Jesenicku na období let 2007 – 2010. Druhá aktualizovaná verze komunitního plánu byla schválena pro období let 2011 – 2013. Posledním schváleným dokumentem komunitního plánování byl schválen na období let 2014 – 2017. Ve všech třech komunitních plánech sociálních služeb jsou pracovní skupiny zaměřeny na sociální služby pro Osoby sociálně vyloučené a ohrožené sociálním vyloučením. Z finančních důvodů (město Jeseník nemělo pro financování výzkumu z vlastních zdrojů dostatečné prostředky) nebyla provedena analýza potřeb veřejnosti ve vztahu k sociálním službám. Jako silná stránka je uváděna stávající síť sociálních služeb a jejich provázanost v regionu. Naopak jako slabá stránka je uváděna neexistence prostupného sociálního bydlení a chybějící azylové domy pro rodiny s více dětmi (JESENÍK, 2014).

Srovnání komunitních plánů sociálních služeb jednotlivých měst

Vzhledem k tomu, že zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách ve znění pozdějších předpisů zavedl pro kraje povinnost a pro obce možnost zpracovávat střednědobé plány rozvoje sociálních služeb a formulovat základní metodické východisko spolupráce v triádě zadavatelů, poskytovatelů a uživatelů sociálních služeb, je pro Olomoucký kraj povinností plán rozvoje sociálních služeb zpracovat. Každé okresní město Olomouckého

kraje tak od zavedení této povinnosti vydává Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb/Komunitní plán sociálních služeb na období tří nebo čtyř let.

Všechna města se ve svých komunitních plánech zabývají sociálně vyloučenými osobami (ohroženými sociálním vyloučením), kam patří mimo jiné i lidé bez přístřeší. Pouze v Přerově je v této skupině zastoupena ještě etnická menšina.

Střednědobé plány rozvoje sociálních služeb by měly obsahovat souhrn a výsledky podkladových analýz, popis způsobu zpracování plánu, popis a analýzu dostupných zdrojů a potřeb osob, ekonomické vyhodnocení, strategie zjišťování a rozvoje sociálních služeb a způsob zajištění sítě sociálních služeb. Střednědobé plány všech měst tyto náležitosti obsahují, až na město Jeseník, které v posledním Střednědobém plánu nemá zpracovanou analýzu potřeb veřejnosti ve vztahu k sociálním službám, a to z důvodu nedostatku financí města. V každém komunitním plánování měst je dodržován princip triády, tzn., že se na plánování podílí poskytovatelé sociálních služeb, uživatelé sociálních služeb i veřejnost.

Komunitní plány všech pěti měst jsou veskrze totožné, hlavním cílem všech okresních měst je získání finančních prostředků na zachování rozsahu a kvality stávajících sociálních služeb a udržení či zkvalitnění stávajících sociálních služeb pro sociálně vyloučené a ohrožené sociálním vyloučením. Nejinak je tomu i u SWOT analýzy, která poukazuje na silné a slabé stránky a hrozby a příležitosti města související se sociálními službami pro danou skupinu obyvatelstva. Jako silnou stránku považují všechna města již existující síť sociálních služeb pro lidi bez domova, naopak jako slabou stránku uvádějí všechna města nedostatečné kapacity stávajících zařízení, neexistenci návazných služeb a omezenou možnost financování služeb. Stejně tak se příliš neliší ani hrozby a příležitosti v jednotlivých městech. Jako příležitosti vidí města spolupráci s obcemi a úřady práce, evropské fondy, jako hrozby

především nestabilní systém financování a změnu politické situace (jako místní, tak celostátní).

Posledním kritériem je dostupnost sociálních služeb. Místní dostupnost všech nabízených sociálních služeb je velmi dobrá, protože všechny služby se nacházejí ve velkých městech. Stejně tak je velmi dobrá i dostupnost finanční. Některé služby jsou poskytovány bezplatně, ostatní za symbolické částky.

Cílem praktické části práce je popsat a následně porovnat sociální služby podle stanovených kritérií. Prvním kritériem je sociálně demografická analýza, druhým kritériem je podrobný popis sociálních služeb a třetím kritériem je komunitní plánování sociálních služeb. Popis sociálních služeb byl splněn podle všech tří kritérií.

Závěr

Cílem práce bylo porovnání sociálních služeb pro lidi bez domova v Olomouckém kraji, konkrétně ve městech Olomouc, Prostějov, Přerov, Šumperk a Jeseník, a vytvořit tak dokument, který bude shromažďovat informace o jednotlivých sociálních službách pro lidi bez domova, které budou následně porovnány podle předem stanovených kritérií. Kritériem pro výběr sociální služby byla registrace v Registru sociálních služeb. Nástrojem pro porovnání sociálních služeb byla předem určená kritéria, která byla odvozena z teoretické části práce.

V úvodu byl zvolen cíl práce, který se podařilo naplnit. V první polovině práce jsem na základě poznatků z odborné literatury vymezila základní pojmy související s tématem diplomové práce. Těmito pojmy jsou bezdomovectví, bezdomovec, chudoba, sociální vyloučení. Následovalo stručné vymezení historie bezdomovectví, vymezení příčin bezdomovectví a charakteristika bezdomovectví v České republice. Poslední kapitoly teoretické části byly věnovány sociálním službám a plánování v sociálních služeb. Vymezení těchto pojmů následně přesahuje do empirické části práce,

Přínosem mé diplomové práce je vytvoření komplexního přehledu o sociálních službách pro lidi bez domova v okresních městech Olomouckého kraje. Tento přehled a následné srovnání sociálních služeb může sloužit jako katalog nabízených služeb v Olomouckém kraji a zároveň jako informace pro města a kraje, jakým směrem postupovat při dalším plánování sociálních služeb. Výzvou pro Olomoucký kraj by mohl být výzkum zaměřený na sčítání osob bez domova v kraji i jednotlivých městech. S tím souvisí i nové vytvoření normativů vybavenosti územních celků sociálními.

Literatura a zdroje

FITZPATRICK, S., KEMP, P., & KLINKER, S. (2004). *Bezdomovství. Přehled výsledků výzkumů z Velké Británie*. Kostelec nad Černými lesy: Institut zdravotní politiky a ekonomiky.

GIDDENS, A. (2013). *Sociologie*. Praha: Argo.

HRADECKÝ, I. (2012). *Bezdomovci a sociální služby*. In *Dvacet let vývoje bezdomovectví v naší společnosti. Rozšířený sborník z konference* (s. 11 – 36). Olomouc: Charita.

HRADECKÝ, I. a kol. (2007). *Definice a typologie bezdomovství*. Praha: Naděje o.s.

HRADECKÝ, I., & HRADECKÁ, V. (1996). *Bezdomovství - extrémní vyloučení*. Praha: Naděje.

KLIMENT, P., & DOČEKAL, V. (2016). *Pohled na bezdomovství v České republice*. Olomouc: Univerzita Palackého.

KRBCOVÁ MAŠÍNOVÁ, L., & POLESNÝ, M. (2008). *Deset kroků procesem komunitního plánování*. Ústí nad Labem: Centrum komunitní práce.

KREBS, V. a kol. (2005). *Sociální politika*. Praha: ASPI.

MAREK, J., STRNAD, A., & HOTOVCOVÁ, L. (2012). *Bezdomovectví v kontextu ambulantních sociálních služeb*. Praha: Portál.

MAREŠ, P. (1999). *Sociologie nerovnosti a chudoby*. Praha: SLON.

MAREŠ, P. (2000). Chudoba, marginalizace, sociální vyloučení. *Sociologický časopis*, 36(3), 285 – 297.

- MAREŠ, P., & SIROVÁTKA, T. (2008). Sociální vyloučení (exkluze) a sociální začleňování (inkluzie) – koncepty, diskurz, agenda. *Sociologický časopis*, 44(2), 271 – 294.
- MATOUŠEK, O. (2003). *Slovník sociální práce*. Praha: Portál.
- MATOUŠEK, O. (2007). *Sociální služby*. Praha: Portál.
- OBADALOVÁ, M. (2001). *Přístup k bydlení sociálně ohrožených skupin obyvatel*. Praha: VÚPSV.
- ORINIAKOVÁ, P., & ROSECKÝ, D. (2003). *Komunitní plánování sociálních služeb*. Plzeň: CpKP ČR.
- PĚNKAVA, P. (2013) Bezdomovectví. In MATOUŠEK, O., et. al., *Encyklopedie sociální práce* (s. 338 – 340). Praha: Portál.
- PĚNKAVA, P. (2002). *Sociální práce s osobami bez přístřeší: Bezdomovectví jako sociální problematika*. Éthum.
- PILÁT, M. (2015). *Komunitní plánování sociálních služeb v současné teorii a praxi*. Praha: Portál.
- PRŮDKOVÁ, T., & NOVOTNÝ, P. (2008). *Bezdomovectví*. Praha: Triton.
- PRŮŠA, L. (ed.) (1997). *Obce, města, regiony a sociální služby*. Praha: Sociopress.
- PRŮŠA, L., & VÍŠEK, P. (2012). *Optimalizace sociálních služeb*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí.
- SCHWARZOVÁ, G. (2010). Sociální práce s bezdomovci. In MATOUŠEK, O. a kol., *Sociální práce v praxi* (s. 315 – 329). Praha: Portál.
- ŠTĚCHOVÁ, M. (2009). Bezdomovci a vybrané sociálně patologické jevy. *Kriminalistika*, 4, 265 – 277.

VÁGNEROVÁ, M., CSÉMY, L., & MAREK, J. (2013). *Bezdomovectví jako alternativní existence mladých lidí*. Praha: Karolinum.

VÁGNEROVÁ, M. (2004). *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál.

ŽEŽULA, O. (2005). Vytváření organizačních struktur pro plánování sociálních služeb. In: Oriniaková, P. (ed). *Návrhy kapitol pro komunitní plánování sociálních služeb v ČR* (s. 24 – 31). Praha: Komunitní plánování o. p. s.

Internetové zdroje:

AZYLCENTRUM. (2018a). Nízkoprahové denní centrum. Citováno 21. ledna 2018. Dostupné z: <http://www.azylcentrum.cz/nizkoprahove-denni-centrum/>.

AZYLCENTRUM. (2018b). Azylový dům pro muže a ženy. Citováno 21. ledna 2018. Dostupné z: <http://www.azylcentrum.cz/azylovy-dum-pro-muze-a-zeny/>.

AZYLCENTRUM. (2018c). Azylový dům pro osamělé rodiče s dětmi. Citováno 21. ledna 2018. Dostupné z: www.azylcentrum.cz/azylovy-dum-pro-osamele-rodice-s-detmi-addar/.

AZYLCENTRUM. (2018d). Terénní program. Citováno 21. ledna 2018. Dostupné z: www.azylcentrum.cz/terenni-program/.

AZYLCENTRUM. (2018e). Noclehárny. Citováno 21. ledna 2018. Dostupné z: www.azylcentrum.cz/nocleharny/.

ARMÁDA SPÁSY. (2016a). Azylový dům pro matky s dětmi. Citováno 21. ledna 2018. Dostupné z: armadaspasy.cz/pobocky/prerov/prerov-azylovy-dum-pro-matky-s-detmi/.

- ARMÁDA SPÁSY. (2016b). Noclehárna. Citováno 21. ledna 2018. Dostupné z: <http://armadaspasy.cz/pobocky/sumperk/sumperk-centrum-socialnich-sluzeb/nocleharna/>
- ARMÁDA SPÁSY. (2016c). Azylový dům. Citováno 21. ledna 2018. Dostupné z: armadaspasy.cz/pobocky/sumperk/sumperk-centrum-socialnich-sluzeb/azylovy-dum/.
- ARMÁDA SPÁSY. (2016d). Nízkoprahové denní centrum. Citováno 21. ledna 2018. Dostupné z: armadaspasy.cz/pobocky/sumperk/sumperk-centrum-socialnich-sluzeb/nizkoprahove-denni-centrum/.
- ARMÁDA SPÁSY. (2018). Domov Přístav. Citováno 21. ledna 2018. Dostupné z: armadaspasy.cz/pobocky/sumperk/domov-pristav-sumperk/.
- BOETHIA. (2018a). Základní informace o Noclehárně. Citováno 21. ledna 2018. Dostupné z: www.boetheia.eu/8712/nocleharna/.
- BOETHIA. (2018b). Základní informace o Azylovém domě pro muže a ženy. Citováno 21. ledna 2018. Dostupné z: www.boetheia.eu/8761/zakladni-informace/.
- BOETHIA. (2018c). Základní informace o Azylovém domě pro rodiče s dětmi. Citováno 21. ledna 2018. Dostupné z: <http://www.boetheia.eu/8764/zakladni-informace/>.
- BOETHIA. (2018d). Základní informace o Nízkoprahovém denním centru. Citováno 21. ledna. Dostupné z: www.boetheia.eu/8767/zakladni-informace/.
- ČSÚ ČR. (2011) Výsledky sčítání bezdomovců. Citováno 12. prosince 2017. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/sldb/vysledky_scitani_bezdomovcu.
- DARMODĚJ. (2018). Terénní program. Citováno 21. ledna 2018. Dostupné z: www.darmodej.cz/t-program/1530/terenni-program/.

- DIAKONIE SOBOTÍN. (2018). Dům na půl cesty. Citováno 21. ledna 2018.
Dostupné z: <http://www.diakoniesobotin.cz/produkty/239416/dum-na-pul-cesty/>.
- FEANTSA (2017). Homeless in Europe. Increases in homelessness. Citováno 12. prosince 2017. Dostupné z: <http://www.feantsa.org/download/increases-in-homelessness4974810376875636190.pdf>.
- CHARITA OLOMOUC. (2018a). Azylové domy. Citováno 21. ledna 2018.
Dostupné z: www.olomouc.charita.cz/sluzby/sld/azylove-domy/.
- CHARITA OLOMOUC. (2018b) Noclehárny. Citováno 21. ledna 2018.
Dostupné z: www.olomouc.charita.cz/sluzby/sld/nocleharny/.
- CHARITA OLOMOUC. (2018c) Nízkoprahové denní centrum. Citováno 21. ledna 2018. Dostupné z: www.olomouc.charita.cz/sluzby/sld/nizkoprahove-denni-centrum/.
- CHARITA OLOMOUC. (2018d). Terénní program. Citováno 21. ledna 2018.
Dostupné z: www.olomouc.charita.cz/sluzby/sld/terenni-program/.
- JESENÍK. (2014). Komunitní plán sociálních služeb a služeb souvisejících na Jesenícku pro roky 2014 -2017. Citováno 5. ledna 2018. Dostupné z: https://www.jesenik.org/storage/mrozek/download//201409021248_kom.pdf.
- KISSOS. (2018). Dům na půl cesty. Citováno 21. ledna 2018. Dostupné z: <https://kissos.kr-olomoucky.cz/katalog/detail.aspx?po=22&sl=77>.
- KPSS. (2015) 4. Komunitní plán sociálních služeb Olomoucka na období let 2016 -2019. Citováno 13. ledna 2018. Dostupné z: <http://kpss.olomouc.eu/uploaded/download/4-kpss-web.pdf>.
- MMR ČR. (2012). Sociální ubytovny jako dlouhodobé bydlení pro sociálně slabé. Závěrečná zpráva. Citováno 10. prosince 2017. Dostupné z:

<https://www.mmr.cz/getmedia/4ac18d7b-9914-413e-b43a-52c4e8b7fdf9/B10-Zaverecna-zpr-2012.pdf?ext=.pdf>.

MPSV ČR. Registr poskytovatelů sociálních služeb. Citováno 10. prosince 2017. Dostupné z:

http://iregistr.mpsv.cz/socreg/vitejte.fw.do;jsessionid=F71B97B49A58DAEDBF93F27A23D23194.node1?SUBSESSION_ID=1505982633733_1.

MPSV ČR. (2013). Vyhodnocení průzkumu řešení bezdomovectví v obcích s rozšířenou působností. Citováno 5. prosince 2017. Dostupné z:

http://www.mpsv.cz/files/clanky/24488/Vyhodnoceni_pruzkumu_reseni_bez_domovectvi_v_obcich_s_rozsirenou_pusobnosti.pdf.

National Alliance to End Homelessness. (2012). Changes in the HUD definition of „homeless“. Citováno 2. prosince 2017. Dostupné z:

<https://endhomelessness.org/resource/changes-in-the-hud-definition-of-homeless/>.

NUV. (2014). O primární prevenci rizikového chování. Citováno 2. prosince 2017. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/co-je-skolska-primarni-prevence-rizikoveho-chovani>.

<http://www.nuv.cz/t/co-je-skolska-primarni-prevence-rizikoveho-chovani>.

PONTIS. (2018). Dům pro osamělé rodiče s dětmi v tísni. Citováno 21. ledna 2018. Dostupné z: www.pontis.cz/rodice-v-nouzi/dum-pro-osamele-rodice-s-detmi/.

PROSTĚJOV. (2014). Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb v Prostějově na období let 2014 -2016. Citováno 21. ledna 2018. Dostupné z:

file:///C:/Users/Uživatel/AppData/Local/Packages/Microsoft.MicrosoftEdge_8wekyb3d8bbwe/TempState/Downloads/strednedobyplan.pdf.

PŘEROV. (2016). Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb ve městě

Přerově pro období let 2016 – 2019. Citováno 21. ledna 2018. Dostupné z:

[file:///C:/Users/Uživatel/AppData/Local/Packages/Microsoft.MicrosoftEdge8wekyb3d8bbwe/TempState/Downloads/strednedoby_plan_rozvoje_socialnich_sluzeb_ve_meste_prerove_pro_obdobi_let_2016_2019%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Uživatel/AppData/Local/Packages/Microsoft.MicrosoftEdge8wekyb3d8bbwe/TempState/Downloads/strednedoby_plan_rozvoje_socialnich_sluzeb_ve_meste_prerove_pro_obdobi_let_2016_2019%20(1).pdf)

STATUTÁRNÍ MĚSTO OLOMOUC (2012a). Domov pro ženy a matky s dětmi. Citováno 21. ledna 2018. Dostupné z:

<http://www.olomouc.eu/obcan/socialni-sluzby/socialni-sluzby/domov-pro-zeny-a-matky-s-detmi>

STATUTÁRNÍ MĚSTO OLOMOUC. (2012b). Azylový dům pro muže.

Citováno 21. ledna 2018. Dostupné z: www.olomouc.eu/obcan/socialni-sluzby/socialni-sluzby/azylovy-dum.

STATUTÁRNÍ MĚSTO OLOMOUC. (2012c). Noclehárna pro muže. Citováno 21. ledna 2018. Dostupné z: www.olomouc.eu/obcan/socialni-sluzby/socialni-sluzby/nocleharna.

ŠUMPERK. (2014). Komunitní plán města Šumperka na léta 2014 – 2018.

Citováno 21. ledna 2018. Dostupné z:

file:///C:/Users/Uživatel/AppData/Local/Packages/Microsoft.MicrosoftEdge8wekyb3d8bbwe/TempState/Downloads/komunitni_plan_socialnich_sluzeb_mesta_sumperka_na_leta_2014_2018.pdf.

ÚVČR. (2013). Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v ČR do roku 2020. Citováno 10. prosince 2017. Dostupné z:

<https://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/Koncepce-prevence-a-reseni-problematiky-bezdomovectvi-v-CR-do-roku-2020.pdf>.

Citované právní předpisy ČR

Česko. (1993). Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod.

Česko. (2006a). Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů

Česko. (2006b). Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů

Česko. (2006c). Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů.

Česko. (2013). Zákon č. 186/2013 Sb., o státním občanství České republiky.

OSN. (1966). Mezinárodní pak o hospodářských, sociálních a kulturních právech.

Seznam grafů

Graf č. 1: Vývoj počtu obyvatel ve městě Olomouc v letech 2006 - 2016

Graf. č 2: Vzdělanostní struktura obyvatel starších 15 let ve městě Olomouc, srovnání let 2001 a 2011

Graf č. 3: Podíl nezaměstnaných osob ve městě Olomouc v letech 2014 – 2017

Graf č. 4: Vývoj počtu obyvatel ve městě Prostějov v letech 2006 - 2016

Graf. č 5: Vzdělanostní struktura obyvatel starších 15 let ve městě Prostějov, srovnání let 2001 a 2011

Graf č. 6: Podíl nezaměstnaných osob ve městě Prostějov v letech 2014 – 2017

Graf č. 7: Vývoj počtu obyvatel ve městě Přerov v letech 2006 - 2016

Graf. č 8: Vzdělanostní struktura obyvatel starších 15 let ve městě Přerov, srovnání let 2001 a 2011

Graf č. 9: Podíl nezaměstnaných osob ve městě Přerov v letech 2014 – 2017

Graf č. 10: Vývoj počtu obyvatel ve městě Šumperk v letech 2006 - 2016

Graf. č 11: Vzdělanostní struktura obyvatel starších 15 let ve městě Šumperk, srovnání let 2001 a 2011

Graf č. 12: Podíl nezaměstnaných osob ve městě Šumperk v letech 2014 – 2017

Graf č. 13: Vývoj počtu obyvatel ve městě Jeseník v letech 2006 - 2016

Graf. č 14: Vzdělanostní struktura obyvatel starších 15 let ve městě Jeseník, srovnání let 2001 a 2011

Graf č. 15: Podíl nezaměstnaných osob ve městě Jeseník v letech 2014 - 2017

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Orientační údaje o výskytu potřeby sociálních služeb v oblasti sociální prevence

Tabulka č. 2: Orientační ukazatele vybavenosti místy v azylových zařízeních na 10 tisíc obyvatel

Tabulka č. 3: Obec s celkovým počtem 20 tisíc obyvatel

Tabulka č. 4: Obec s celkovým počtem 50 tisíc obyvatel

Tabulka č. 5: Srovnání obyvatelstva podle hlavních věkových skupin ve městě Olomouc

Tabulka č. 6: Srovnání obyvatelstva podle hlavních věkových skupin ve městě Prostějov

Tabulka č. 7: Srovnání obyvatelstva podle hlavních věkových skupin ve městě Přerov

Tabulka č. 8: Srovnání obyvatelstva podle hlavních věkových skupin ve městě Šumperk

Tabulka č. 9: Srovnání obyvatelstva podle hlavních věkových skupin ve městě Jeseník